

934 5852

Сніп

Виходить що-тижня у неділю в ранці у Харькові.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ: на рік 3 руб., на пів-року 1 руб. 75 коп., на 3 місяці 1 руб., окреме число коштує—5 к., подвійне—10 коп.—За-кордон—4 р., 1/2 року—2 руб.

Річні передплатники одержать безплатний додаток.
Адреса Редакції: КОНТОРСЬКА, 21.
Телефон редакції—839.

В справах редакції можна бачити від 3 до 5 годин
== ввечора по понеділках, середах та п'ятницях. ==

Авторі рукописів повинні подавати своє прізвище й адресу. Редакція може скорочувати і змінити статті; більші статті, до друку не ухвалені, переходять в редакції 3 місяці й висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються. Рукописи, на яких не зазначені умови друку, уважаються безплатними.

3 ПРИВОДУ надісланих до газети ВІРШІВ редакція не листується.

УМОВИ ДРУКУВАННЯ ОГОЛОШЕНЬ:
За рядок петіту попередю тексту, або за його місце платиться по 30 к. і по умові.
За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 к. і по умові, за другий—10 к.
Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 к. за раз, при умові друкування не менше 3-х разів.

№ 35—36.

9 (22) Вересня.

1912 рік.

Жертвуйте на пам'ятник Т. ШЕВЧЕНКОВІ у Київі.

ЗМІСТ: Передовиця. М. М—ський. Всеукраїнець. Листи з Галичини не на галицькі теми. Євген Письменний. Лист з Парижу. Олександр С—ський. Сельські вражіння. М. Плевако. Химерний пам'ятник. Офі. Культ Озерянської Богородиці. М. Новий єпископ. Грицько Г. Починають брикатись. О. М—ський. Звіт. З нашого життя. З Галичини. З Буковини. Новинки. Оголошення. Фел'етон: Поезії Ш. Кантакузен'а в перекладі Ф. Петруненка. Вірши С. С—к. Осіння мушка. Д. Дмитрусь. Мара. Картка.

Рада Т-ва ім. Квітки-Основ'яненка

повідомляє членів т-ва, що в неділю 9 Вересня о 6 годині у вечері відбудуться загальні збори членів в будинку Щекліва по Соборному пер. № 1.

До обміркування належать:

- 1) Доклад Ради;
- 2) Обрахунок на 1912/1913 р.р.
- 3) Найми помешкання й умовляння;
- 4) Обрання членів Ради замість тих, що вибули.

ВІЙШОВ

АЛЬБОМ

„Мотиви Українського Орнаменту“

Художників С. Васильківського та Н. Самокиша друкований у Лейпцигу фарбами, злотом та сріблом.

40 чудових орнаментів.

Рекомендуємо будівничим, альфрейщикам, малярям, різьбярям. Гарно для керамічних виробів та вишивання. Ціна 6 карб. Продається по кращих книгарнях. Головний склад видання: Катерининська в. Ч° 69 на Москалівці у Харькові.

Книгарям звичайна знижка.

Харьків 9 (22) Вересня 1912 р.

Вибори до Думи Державної вже незабаром відбудуться. Період передвиборчої агітації саме розпочався. Агітація! Як дивно звучить се слово в прикладанні до наших обставин. Вохко пеленою м'явості та покволости окутане все життя в Росії. Повільні рухи, пиняві думки, м'яві події—се все характерні прикмети громадського життя московського громадянства. І сей загальний тон життя пануючої нації впливає й на життя українського громадянства. Наче якась велитенська постать незграбна та похила з безсило позвисалими руками стоїть українське громадянство на зігнутих ногах. І глибокою іронією звучить слово агітація, коли прикласти його до українства, що перебуває в летаргії. Треба загітувати сей летаргизований організм, треба—випрямити ноги, вирівняти тіло та

підняти руки в сіє пихилої постаті. Яка для сього потрібна праця! Яка се велика, довга та тяжка праця!

І от до сеї важкої праці повинні ми взятись з повною свідомістю, як її ваги, так її потреби. Швидче, зараз, повинні!

До сеї повинности кличе нас формально закон, до сеї повинности закликає нас тяжке становище нашої національної справи й почуття власної гідности. І коли-б ми навіть не хотіли розпочинати виборчу боротьбу, хотіли-б ухилитись від неї, ми проте силою річей змушені до неї вступити. Стороння сила пхає нас до неї.

Йдемо на вибори не во ім'я дрібної партійної боротьби за впливи, амбіції. Се не про те йде річ, чи кадети чи праві чи ліві партії російські матимуть перевагу в Думі Державній. З нашого національного становища не те важно, які саме москалі будуть у Думі Державній, а те чи будуть у ній українці? Ми симпатизуємо більше тим або иншим напрямам серед московського громадянства, але гаразд розуміємо, що кожен рік приносить зміни в партійних групуваннях москалів і вчорашній кадет виглядає сьогодені в одежині безпартійного прогресіста або навіть замаскованого націоналіста. Таким змінам нема кінця, але різниця між націями московською та українською, між їх інтересами не зменьшується від того. І йдучи на вибори, йдемо боротись за право нашої нації на життя. Не за скороминущі партійні інтереси ми беремось, а за постійні інтереси нації.

Коли-б ми спромоглися, коли-б напружили сили й післали з України стількі послів до Думи Державної, скількі надає нам закон, ми-б досягли ухвали законів, що забезпечили-б наше життя національне. Се цілком від нас залежить. Тільки від нас. Від нашої бадьорости, витривалости, свідомости.

Насамперед нам треба свідомости. Всі українці—усі повинні стати в свої ряди під українську корогву. Всі ставаймо: не сміє ні один з нас бути в чужих рядах. Які б не були гарні та принальні написи та наліпки на чужих рядах—не спокушаймось. Мовчки з повним розумінням та свідомістю ставаймо в свої ряди. Хто лишиться в чужих рядах, той вчинить зраду проти свого народу. І не тільки той, хто йде в чужі ряди, але й той, хто стоїть осторонь від усього, хто хоче байдуже приглядатись до боротьби—

навіть і той чинить зраду. Всі українці, всі повинні стати в ряди. Адже справа йде про інтерес нашої нації.

Потім витревалости нам треба. З усіх народів славянщини ми, мабуть, найменше витревалі. Ми досить легко запалюємось, ми зовсім широко хочемо сьогодні досягти певної мети, ми наважуємось віддати всі сили для осягнення тієї мети, але вже другий день бачить нас зневіреними і найменша перешкода геть відкидає нас від мети й змушує зректися наших гордих мрій. Ми не вміємо день у день, довго, непохитно, незмінно працювати, щоб осягнути призначену мету. Ми нарід'якої вдачі, слабої волі. Се наші національні хиби. Се повинні ми зрозуміти і виховувати, культивувати в собі витревалість для щоденної боротьби. Ми можемо в запалі, в захопленні зробити велитенський вчинок, але цілком нездатні шляхом дрібною, плянотною, невпинною праці бути творцями великих подій. А тим часом тільки ці остатні події суть довговічні, довготревалі, не скороминущі, для цілих поколінь важні, для виконання нашої будучини користні. Дрібною, часом незамітною, комашиною праці нам бракує. До цієї праці нахилимо себе! Тільки в такій праці є безпека успіху, перемоги, побіди.

І третє нам потрібне се бадьорість.

Ми—ходячий смуток, зневіра, сум. Нема бадьорости в наших душах, нема віри в свої сили. А хіба можлива творча робота без бадьорости. Ціле широке громадянство наше страждає на сю страшну недугу.

Хто йде на боротьбу з сумом у душі, без бадьорости в серці, хіба може той довго втримати сю боротьбу, хіба зможе він перемоти? Не ворог його подужає, а сум заїсть. Елемент самозгуби носить він у собі. Отже виробляймо бадьорий світогляд, особистий і громадський. Бадьору людину ніякі перешкоди не спиняють, бадьорість дасть завжди перемогу. Отже йдім до виборчої боротьби свідомо, витревало, бадьоро!

Треба нам провести своїх послів до Думи Державної. Отже зробимо се. Аби схотіли ми сього то й зробимо. Кажуть, нема кого з нас вибрати, кажуть нас мало, а «іх»—наших противників більше. Се неправда! Ми маємо людей, людей достойних, працюючих, щиро відданих нашим інтересам. Ми маємо політичних борців. Іх пошлімо.

Не робімо так, як досі, що кожен хоче бути свавільним, некарним, а через те не слуха громади і

коли не по його, то за чужого голос подає, а не за українця. Се причина руйни. Розважмо й поміркуймо. І виберімо з поміж себе енергійних, здатних людей, переконаних, які-б не хилились на всі боки, але вели виразну тверду українську політику. Вибрати нікчемних, млявих чюхтів на послів се ще гірше, ніж зовсім не вибрати ніякого, бо чюхті просплять наші інтереси. Хто приймає на себе обов'язки нашого посла, той віддає себе на жертву громадським інтересам—так треба розуміти обрання.

Є в нас кого вибрати, є й кому вибрати. Але ті, хто має вибрати, дуже несміливі, затуркані люди. Треба до них підійти й їм сказати, нагадати про їх обов'язки. І вони зразу зрозуміють свої інтереси й свої обов'язки. Перемога буде за нами. Тільки ходімо з яним чолом, з бадьорою вірою, з розумною свідомістю. Ходім працювати. Не довго навіть вже працювати, але великих наслідків доробитись можемо.

І не журімося, але радіймо, що на шляху йдемо зовсім самостійно. До бадьорих навіть недачі й мляві незабаром пристануть: так сильно й могутне впливає на людей приклад і призвід.

Всеукраїнець.

Листи з Галичини не на галицькі теми.

I.

Досить часто доводиться в «правій» російській пресі зустрічати згадки, що до виборів готуються й українці. Стежучи пильно за передвиборчою хронікою в «Раді» і в де яких поступових російських часописах, пігде, навіть між рядками, не можна вичитати, щоб українці щось робили перед виборами і я в кінци набрав переконання, що права преса неправду пише, пише про те, що повинно б бути, але чого в дійсності нема.

Так, глибоко переконаний, що наші люди на Україні, як і подобає українським патріотам, сидять собі на печі і думають, що до Думи українці якось таки проскочать, може якимсь чудом, що в четвертій Думі таки буде хоч один свідомий українець, на показ.

Сього мого переконання не годні захитати й оголошення двох українських платформ і полеміка з приводу одної платформи, й дві згадки в «Раді» про українську кандидатуру з Києва. Не говорять нічого про передвиборчу роботу українців й дошкулювання одеського дописувача «Ради» бувшому одеському

С. С-к.

Осіння мушка.

(З польської мови).

Облінилося дрібне тільце її; крильця стратили яскраві блиски, важчими стали й не могли вже більше пронизувати повітря. Ще чимало разів вона витягала їх на білде сонечко й тримала нерухомими довго, довго—аби сили набратись, аби засвітились вони радугою кольорів... Та дарма: не можуть придбати сили білді та злиняли мушини крильця.

А головка її з великими розумними рубіновими очима була повна сумних невеселих думок, які плакали сльозами серця. Часом здавалося бідній мушці, що повернуться ще гарні ясні дні, що сили придуть й вона полетить туди... далеко у те чарівне місто. Але дякуючи слабости що дня мусіла одкладати...

Думала вона:— може зрянку буду сильніша то-й полечу,— Я мушу, мушу полетіти,— так умовляла вона сама себе й разом почувала, що вже не має на те сили...

А дні минали. Сонечко світило все слабше, наче смертельно втомлене. Цілісенські дні в тяжкій задумі сиділа бідолашна мушка на сухому вільховому листку.

На заході сонця вона звертала свої сумні очі на той край неба, де було місто... Лишень рідко доводилось їй бачити незловимо-малі золоті контури його.

Проте видався один чудовий день.

Легенький вітрець шепотів по очеретах, але був він такий слабенький, що не міг замути води. Й здавалося, що сонечко стало сильнішим; у повітрі плавало павутиння бабиного літа і якийсь золотий невловимий порох засипав сонний простір.

— Сьогодні, сьогодні полечу! думала мушка й чекала тільки заходу сонця щоб полинути разом з останніми проміннями. А сонечко так хутко падало!.. Ось-ось доторкнеться землі!..

Мушка напружує свої великі рубінові очі й посилає погляд далеко, далеко до золотої примари міста, яке дякуючи сояшним ефектам здавалося складеним з блискучих бляшок...

депутатові «тоже малоросові» Нікольському, ні виборчі права населення, ні в кінці одна єдина брошура про вибори до Думи державної, яка певно лежить на лавках книгарні і буде ширитись в народі, як минуть вибори.

Я добре знаю, що жадній українській групі суспільній нема волі виступати одверто в публичнім життю, нема волі одверто провалити виборчу компанію. Нема волі. Але й в неволі наводять люди способи боротьби...

Ніякий «догляд» не годен обняти сусідського життя, паспортна система і поліцейські рогачки не годні спинити рух людности з сел до міст, з міст до сел, з міста до міста і від села до села.

Блюстителі «порядку і спокоївства» не годні знати, що люди між собою говорять в їх повседневних відносинах, не годні заборонити їм заводити знайомства в громадських цілях і в «густарний» спосіб займатись громадськими справами, коли обставини не дозволяють на організовані форми суспільного життя. Донositелі по найму і по призначенню не матимуть навіть про що доносити, хоч би їх так було багато, що де двох зійдеться там і підслухач з'являється третім, бо ж люди мають говорити не про «озброєне повстання» і «демократичну республіку», і не про «відірвання України від Росії та прилучення до Австрії», а про легальне виконання горожанських прав, про те, щоб в легально існуючу законодавчу інституцію послати таких послів, які відповідають їх бажанням, а не бажанням засадничих ворогів тієї інституції, послати таких людей, котрі розуміли б потреби українського населення й уміли їх в відповідний спосіб боронити.

Перешкод для ведення виборчої акції дуже багато, але ще більше є можливостей їх оминути, побороти, треба тільки хотіння й праці, треба *активности*.

А ми, українці, серед численних хиб і пороків одержаних спадок від своїх батьків, найбільшу хибу, найбільший порок маємо, і ці як його не позабудемо, страшно, кари гідну національну пасивність і безділля, безділля лише для себе, бо для других багато часом робимо. В *своїх* же справах все надіємось на «а може» хоч би те «може» що дня нас до роспуки приводило. Та добре, коли хтось хоч надію має. Більше всього люди наші сидять по своїх норах без надій, лише з мріями, бо надіятись можна на щось, як на результат чогось, надіятись можна на посушення національної справи наперед тоді, коли для цього попрацювати, вложити в це діло працю. А мрія... це така невинна річ, не вимагає ані праці, не потягає небезпеки навіть і не дає ніяких результатів, крім спокою і—иноді патріотичного плану.

— Лечу вже, лечу! закричала мушка й підхопилася з свого сухого листа, замиготіла як влітку своїми різно кольоровими, наче желатиновими крильцями. Вони здавалися ще зовсім міцними. Мушка летить: як чудово плинути в золоті останнього сонячного проміння. Мушка почуває невимовну радість, безмежне щастя.—

Але вмить вона знесилюється голова стає важкою, крильця наче залізни, зламані...

— Ой як моторошно: що ж це, думає вона, що зо мною скоїлось? Але хвилину згодом вона вже нічого не дума, нічого не бачить. Падає вона нерівно, наскосок на блискучу воду, падає вона за кільканадцять кроків від свого сухого вільхового листа.

Сухі наче желатинові крильця тримають її зверху, але головка схилилася й очі, сі великі розумні рубінові очі навик замутилися...

А люде? Чи мало поміж вас мають таку долю!..

В мріях ми часто навіть далеко заходимо, але з своїми дітьми говоримо «по панському», сусідів не зважумось заставляти слухати «мужичої мови», цілі літа можемо сидіти на селі і жадному селянинові книжки української не дати, хоч би се була—«Від чого вмерла Мелася». І не тому, що за ці «злочини» власть здумала би вести до криміналу, а просто тому, що ми є *пасивними* людьми під зглядом національним.

Нам, хто тільки не захоче, той не накине своєї «віри», тільки ми ніколи й нікому своєї, часто навіть власним дітям. Це не є злуцвання красок, $\frac{9}{10}$ «свідомих» українців в Росії мусять про себе сказати, що то правда. Далеко ліпше під цим зглядом в Галичині, але й тут водяться ще такі «патріоти» і «діячі».

Ота пасивність національна, коли ми перейдемо від приватного родинного і сусідського життя до життя громадського дійсно *загальна* на російській Україні. Російські українці борилися і будуть боротися за все, тільки не за те, чого їм найбільше треба. Працюють вони багато для народної просвіти, тільки тою своєю роботою викидають нарід в пацу денационалізації, а не подбають навіть невинної книжки просунути в шкільні бібліотеки. Є вони великими прихильниками земства і ідеї самоврядування, але про самоврядування *України* говорять тільки в святочні дні, і то так, щоб люди не почувли, бо... якось ніяково, «не своєчасно». Великі вони прихильники представницького устрою державного, але на виборах голосують за різних поступців, лібералів, соціалістів тільки *не українців* і самі, як національність, з того устрою не користають.

Мало ще виплекали внутрішньої сили національної, показником якої є національна активність і з якої виростає сила національна в політиці і громадському життю. І мені здається, що не проявлять російські українці національної активности і в таку важну хвилю, як вибори до думи, ніщо на це принаймі не показує. Переконався б я в-протинім, коли-б прочитав по часописях, що студентів і інших інтелігентів українських виставляє з села поліція за передвиборчі розмови з виборцями, а урядники відбирають від селян українські книжки про вибори до думи і списують про це протоколи. Але ж сього нема. Через те й не бачу ніякої діяльности.

Євген Письменний.

Лист з Паризу.

Як відомо, у Паризі в р. 1913 має відбутися конгрес націй, призначений утворенню світової міжнародної згоди.

Ш. А. Кантакузен.

Сучасний французький поет, родом волох, в перекладах Федора Петруненна.

- 3) Вона прийшла в останній раз до мене
І сміючись повідала про те,
Що серденько моє—мов лід студене—
В її коханні щастям розцвіте...

„Мій друже! для тебе уже немає
Ніде таїн... Ти довго сумував,
Але тепер душа твоя співає,
Немов струмок весняний в її загравах...

Щастя-ж тобі о-так по-віки жити!..
По тім—прощай, бо я піду до тих,
Що ждуть в п'ятні мене, мов сонця квіти,
Що за життя своє не знали втіх“...

22 червня цього року відбулися підготовляючі збори. Вони над всякі сподівання вишались незвичайно добре. Французькі й інші знакомитості й велика сила представників різних націй завітали туди. Були й українці, які передали нижчепаведену заяву й увійшли до тутешнього товариства «Союз народів».

Ось та заява в перекладі з мови французької:

Пані, Панове!

Ми, члени українських громад у Парижі й Леодені, дуже жалкуємо, що не дізналися раніше про сьогоднішні збори. Се нам перешкодило явитися сюди з детальним переглядом національного становища нашого народу й змусиє нас обмежитися на звичайній заяві.

З території України приносимо Вам, Горожанки й Горожани Франції, яка є осередком світової культури й захистом елементів, що люблять волю, і Вам, нації—гості, сердечні бажання успіху в підготовляючій роботі до конгресу націй, що відбудеться слідуєчого року.

Українська нація, нарід найдемократичніший і через те найбільше утисканий й попиханий в цілм світі, стежитиме з великим зацікавленням за заходами до зближення різних націй і, зі свого боку, змагатиме до того, щоб вони увінчалися в формі міжнароднього миру і щоб її вчорашні й нинішні гнобителі стали її добрими сусідами. Є слушним, щоб для прискорення тої благословенної доби утиск українців в Австрії, Угорщині й Росії зник і щоб, крім того, сі держави визнали нашу народність, аби тридиють п'ять мільйонам українців прислужувало право рішати про свою власну долю на своїй території, яка вносить звиш три чверти мільйона квадратних кілометрів.

Маємо непохитну надію, що цілковита відсутність мілітаризму, який доси був нашою великою хобою, що викликав знищення нашої незалежності й наш народній занепад, з гарною участію симпатично настроєних елементів сучасних суспільностей перетвориться на якість і сприятиме воскресенню нашої нації, яко чинника всесвітнього поступу, й через те добробуті цілої людськості.

Здоровимо ще раз Ваші щасливі пляни до досягнення братерських відносин і предклаємо Вам нашу як найдіяльнійшу участь.

Олександр С-ський.

Сельські вражіння.

«А ось дозвольте вас познайомить—наш українофіл, про якого вже я вам розповідав», казав на мене пан-отець з су-

Сказала так вона й помандрувала...
Зрадлива порадице моя!
Навіщо-ж ти ще й інших покохала,
Коли о-д-н-у тебе кохаю я!

4) Зелено-білий сон весни—
Зелене листя, білі квіти...
О сни життя, найкращі сни!
Я знов з тобою... хочу жити...

Зелене листя, білі квіти...
Далекий, милий, рідний край...
Я знов з тобою, хочу жити...
„Не забувай, не забувай!“

Далекий, милий, рідний край...
Там ти за мене пригадала...
„Не забувай, не забувай!“...
Сльоза з очей моїх упала.

сіднього села до невеличкого ростом, винешеного на вид панка, удвох з яким завернули вони цими днями до нашої господи. Гиденько поволі ухмільнувшись про себе при цих словах, простяг мені панок руку, рекомендуєчись: «зав'їдуючий внѣшкольнимъ образованіємъ».

— Що ж то ви обдивляєтесь школи по своєму повіті?— запитав я.

«Еге, та оце заїхав до батюшки і він примусив мене залишитися на кілька днів погостувать у його. А сьогодні зібралися з ним піти на Дінець, скупатись, та поблукати трохи у лузі. Тут у вас такої чудової краси місця! По дорозі ж зайшли до вас, можливо ви й хто з ваших пристануть до нашого товариства». Згодом невеличка компанія простувала вже до Дінця під пекучим промінням сонця, здіймаючи порядну кураву по дорозі, грубо вкритій порохом. Бажалося швидче добратись до річки, прохолонути в холодку під одним з товстелизних гіллястих дубів і скупатись. Дорогою базікали на злободенні теми: того то не пущено на посаду вчителя й через що, а такий то переміщається з одного села в друге. Ні, були розмови й на високі теми, навіть щось-то про радій, матерію, енергію і т. и. згадували. Завідуючий позашкільною освітою—по спеціальній освіті своїй юрист, рік чи два був і на фізико-математичному факультеті, так хоч взагалі й насміхався злегка з математиків та природознавців, як збожеволілих трохи над своєю «спинільною кислотою» (не знаю, чому вже вона так далася йому в знаки), та диференціально-інтегральними рахуваннями, але все ж не забарився виявити свої знання по цій часті.

Та пан-отець мав незадоволений вигляд від наших розмов: йому все бажалося, щоб ми побалакали про щось з «українофільства» і він закидав все про це. Довго не в угоду йому, розмова про українство «не клеїлась», як то кажуть, і тільки дуже згодом, коли ми допленталися вже до Дінця і, повилазивши з води після купання, сиділи на березі, завідуючий глузливо сказав, що українці пишуть книжки, яких окрім пишучих та їх одномисленників ніхто не розуміє й од котрих селяне одхрещуються, не хочачи їх читати. З цього й почалось. Я попрохав його висловитися ясніше, виказати свої погляди взагалі на українство.

«На українство дивлюсь я», казав пан завідуючий, «не як на рух з завданнями цілком культурного характеру, але просто політичний, викликаний невдоволенням з сучасного політичного становища держави. Викликаний він і розроблений штучно, не маючи під собою твердої підстави— народа й його бажань, купкою інтелігентів, яка складається з індивідуумів— можливо й велетнів духа, шалено кохаючих українську ста-

Там—за мене ти пригадала,
Тут—за тебе я пригадав...
Сльоза з очей моїх упала,
Ах, я тебе в той мент вбачав!

Тут за тебе я пригадав.
Усе, усе в житті справдиться.
Ах, я тебе в той мент вбачав!--
Коло мене— моя цариця.

Усе, усе в житті справдиться—
Усі життя найкращі сни.
Коло мене моя цариця...
Зелено-білий сон весни...

Я перейду перед тобою
З плачем моїм, з жалем останнім,
Немов напоєна росю
Задума-хмара в небі раннім.

ровину, образи якої запанували їхню душею і завжди стоять перед очима. Таке почуття кохання й жаль по минулому запаморочило їх, не дало тверезо подивитись на сучасне, й погодитись з тим, що «не вернеться сподіване, не вернеться воля» і замість певного шляху, яким би мала йти їхня праця на користь рідного народу, то б то шляхом єднання того народу з московським, та суспільним розвитком культури, навело їх на утопічну стежку вертання до того, куди давно вже немає вороття, сказано «зась» історією й тверезим розумом. Закон еволюції ще за часів Дарвіна блискуче запанував в науці, міцно вчепилося за нього багато наукових придбань, він розчиняє нам очі й на наше життя; вихідним пунктом свого мислення візьму його й я що до українства. Українська мова... Багато було і є на землі ріжних мов. Де-які з них, дегенеруючись, зовсім вже вмерли, натомість виникли нові мови, взявши в себе, вливши де що й з завмерлих, на місце котрих вони з'явилися, обробивши його, відповідно вимогам своїх часів. Єсть такі мови, що на наших очах завмірають, як нездатні до сучасного життя, підлягаючи біологічному закону «полового добору». Сильніші од них мови, які зуміли більш пристосуватись до того, чого вимагає дух культурного теперішнього життя, витісняють їх своєю здатністю до його, а перші, як слабші «види» вимірають. До мов завміраючих належить і українська. Була вона колись то й великою на свої часи, як мова великого народу, грала свою роллю, але вихором пронеслися часи лихоліття над тим народом, струснувши його організм так, що він не витримав цього струсу і, зав'ядаючи мало-помалу, зав'яв настільки, що ніякими силами не можна вже його одходити, викликати знов до життя, щоб міг він стати в ряді культурних народів зараз. Зав'яла разом з тим і мова його, те що лишилося од неї ми ще бачим серед селян-українців, але де далі його лишається все менше і зникають сліди його, замінюючись другою дужчою, обробленішою—московською мовою. Що ж? ми можемо пошкодувати за тим, що існує такої суворий, жорстокий закон, але», низнув він плечима, «він є і все живуче кориться йому. Даремні ж заходи купки утопістів і захопленої їми молоді відновить минуле й завмерле, слабе й нікчемне викликать до життя.

Не зрозуміло мені те, що роблють українофіли ваші. Був Гоголь, як відомо родом українець, в творах своїх брав сюжети з українського життя, але писав чомусь мовою московською. Відомо, що письменники пишуть тією мовою, яку вони вважають за близьку їх душі і найздатнішу для виразу того, що мають написати. Ну, та якими б мотивами він не керувався, але факт той, що писав по—московськи. Тепер

Мов умара—роси в сонні квіти,
В твоє я серце плач посію,
Щоб жалі—пахощі збудити,
І в мент останній я зрадію.

Зрадію, танучи росюю,
Що п'є в жадобі сонце ясне...
Так перейду перед тобою,
Поки життє моє не згасне.

Д. Дмитрусь.

Коханій сестриці Настусі.

МАРА.

(Із життя учительок).

Учителька Хуторської земської школи скінчила свою працю... Скільки вона, бідненька, переписувала сьогодні (та й

цього ж Гоголя ваші українофіли перекладають на українську мову. Питається, яка рація? Безумовно, книжка більш робе вражіння на читача тоді, коли читається вона в оригіналі, а не в перекладі, бо перекладчиком во всякому разі була людина не стільки талановита, як в цьому випадку, Гоголь. Сказать би українці не розуміли російської мови, ні, добре розуміють! Я сам родом з північних губернь, але частенько забродив у ваш край, жив на Полтавщині якось, а от тепер довелось служити на Україні. Можу сказати, що обійдїть ви всю Україну, розмовляйте чистою літературною московською мовою і вас скрізь розумітимуть од слова до слова. Ergo, розумітимуть і Гоголя на московській мові, так нащо ж перекладати його, та до того ще на таку мову, якої селяне не розуміють? Ні, й тисячу разів ні, рішуче ні, не розумію я ваших українофілів, вважаю, що роблять вони не тільки непотрібне нікому, а навіть шкодливе, а через те й творів всяких Грінченків і т. и. в шкільні бібліотеки не допускаю й не допускалиму, не варт тратити й коштів на них... От Шевченка... Ну то народній поет, народу він близький і дорогий, його «кобзарь» я пропускаю у школи, то вже безглуздість буде й його не допускать»...

Всякі Грінченки... Немов обценьками стисло душу від таких слів. Чи знає ж він, той нікчемний, жалкенький панок, хто такий був Грінченко? Запевне ні, бо він не посмів би так ображати нашу національну гордість, цього великого борця за свій нарід, котрий не знав одпочинку від постійного служення йому й всій людськості. Грінченко виплекав в своїй душі ідеали, яким служив, тугою народа повив їх, та пекельними муками за народню недолю, кровью зросив і представив на світ людям чистими, немов кришталі. Перлами—зорями грають—міняться вони, ніжним духом пахучої троянди проймають наше життя таке брудне й гидке.

«О зорі, трояндо і мила єдина!

Все серце в крові;

В неволі ще й досі вся наша країна,—

Невільниці й ви!

В неволі країна, і все умірає,

Весь край мій труна,

І зорі згасають, троянда всихає,

І мила смутна.

.....

Я ж бачу кайдани, я-ж чую стагання

Рвуть душу мені».

Невільниці, еге, невольниці ви, зорі, зорі надій Грінченкових. Світло, яким сяюти вони, не здолало ще проїняти душ ще багатьох людей. Огонь, котрим палав Борис Грин-

що-Божого дня!) крові своєї з опією дїтворю!.. Ноги в неї трусяться, з лица бліда, як крейда; хода невпевнена, наче п'яна.

З восьми годин ранку й до трьох у класі. Уче Хуторянську дїтвору. В класі в неї 60 душ дїтей. Дві групи: перша й друга, в одній кімнатці—темній, низенькій кімнатці!

Брудно, холодно. Дїти не знають нічого. Навіть не розуміють того, що в книгах, бо ці книги надруковані московською мовою, а дїти вступають до школи, не тямючи а-ні-слова цієї мови! Кожне слово приходится перекласти, розжувати й у рот класти... Та й тоді не кожний ковтне його без болю, без патуги...

Добре, коли вчителька-українка,—може розтямкувати їм по своєму,—а як кацапка? Тоді виходить, що німий німого навчає й один другого не розуміє: вчителька дїтей ніяк не зрозуміє, а дїти її...

А приїде інспектор, то ще вимову зробить—чого мовляв дїти не вміють балакати по російському?

ченко, благородний огонь любови до рідного краю й волі його не запалив їх. І тому мусимо коритися тому, що такі посади, як завідуючого позашкільною освітою знаходяться в руках людей, так мало дбаючих про це.

«Український рух розроблений штучно купкою інтелігентів і як такий не має рації»... Це так часто приходиться чувати, але коли ж зрозуміють нарешті, що то груба помилка, цілковите незнання історії України й того руху. Для них і досі ще здається купкою ціла величезна низька працівників на полі відродження України, яка тягнеться на протязі ось уже другого століття, коли за початок свідомої боротьби за відродження рахувать 1798 рік, рік появи на світ «першої ластівки національного відродження» — «Енеїди» Котляревського. За цією ластівкою одна по другій злетіло безліч ластівок і пташок: Квітка, Костомарів, Шевченко, Глібів, Куліш, Марко Вовчок, Драгоманів і інші, та повітні наші письменники й поети, як Винниченко, Українка, Олесь, Грінченко, Франко — всі вони щедро подарували нас найбагатішою літературою, наш гай розцвів і запишався, оголосився їхніми в більшості своїй сумними, мелодійно-журливими, а не веселими співами, бо недолю лиху свого краю вони співають, але, почувши цей спів, навки не можеш одірватись од його, ні на які веселі пісні вже не зможеш промінати, бо наскрізь проймуть тебе своєю правдою, прозорою чистотою. Як же сміють казати, що ці пісні, ясні перли всесвітньої літератури є штучний витвір? Хіба знайшовся б такий велетень, індивід що зміг би всю красу нашої мови, її гнучкість, барвистість при виразі самих найглибших і сложних почувань людини — все те що творилося цілими віками народом, його історією й пишною природою, серед якої живе, штучно витворить?

Про неї, нашу мову Серезневський, помічник і товариш Мартиновича по науковій праці ще в 1834 році вже сказав: «Тепер нічого доводити, що мова українська (або, як подобається другим звать її, язык малоросійський) є справжня мова, а не нарічче московської, або польської мови, як доводив де-хто, і багато переконаних, що ця мова є одна з багатіших мов слав'янських, що вона навряд, щоб не вистояла проти богемській в багатстві слів й виразів, польській в мальовничості, сербській в приемности, що ця мова, яка будучи ще не обробленою, може вже зрівнятися з мовами виробленими по гнучкості й багатству синтаксичному, — мова поетична, музикальна й мальовнича». Наша ж література, яку зараз маємо і її зріст — от де справжня еволюція і це те, що еволюціонувало й еволюціонує вже давно, а ніколи не вмрало, як кажуть профани, стоїть в самому найорганічнішому звязку з тим, що було витворено народом попередніх часів, до Котля-

ревського, і «не з голови його зродилось, мов Венера з шумовиння морського», як каже С. Ефремов, хіба тільки на де-які часи замрало для того, щоб з новою силою, дужче натягнши струни свого національного життя, зпов вдарить по них і на весь світ залунать голосною правдою окривджених та продзвонить про неправду кривдників. І їхні заходи, а не заходи «купки утопістів», як вони кажуть на українців, — стримать та перешкодить обертається великій потенціальної енергії нашого народу в механічну, продуктивну, — процес, що давно вже почався й поволі тягся, а тепер набірається все більшої й більшої сили, припинить бурхливу життєву реакцію, даремні! Рано чи пізно, але примушені будуть вони визнати наше право на життя, як здатних до його може більш од їхнього, погодяться нарешті з словами нашого етнографа 19 віку Потебні, так глибоко справедливими й правдивими: «Як би об'єднання людскости по мові й взагалі по народности було можливим, воно було б погібельним для загальнолюдської думки, яко заміна багатьох почуттів одним, хоч би це одне було не осязанням, а видінням. Для існування людини потрібні другі люде; для народности — другі народности. Послідовний націоналізм є інтернаціоналізм. Денаціоналізація зводиться на погане виховання, на моральну хворобу, на неповне використання паличними заходами восприяття, засвоєння, впливу, на послаблення енергії мислення, на мерзоту занепаду на місці витіснених, але вічим не заміненних форм уяви; на послаблення звязку підрастаючих поколінь з дорослими, замінюючись лише слабим зв'язком з чужими; на громадську дезорганізацію, неморальність, спадлючіння».

От де тая денаціоналізація — у нас перед очима, ми гостро відчуваєм її при кожному нашому рухові! Притіснителі українського друкованого слова, годі вже вам грать у «папаса», скиньте з очей своїх пов'язки, погляньте на наш нарід, на нашу просторобочу молодь, до чого ви її довели і хай серце ваше затруситься, як у страшного злодія, що враз уявив собі свої події. Погляньте на цю «мерзоту занепаду, громадську дезорганізацію, спадлучіння. Чим замінили ви здорові й чудові по зміслу почуття національної самосвідомости, радість робить на користь та процвітанню рідного, кохання й науки в прекрасному, що є в ньому. Перелічене вище дали ви, до страшних примар повної руйни всього народнього життя довели. Як зразок того подає Грінченко наведені нижче пісеньки й малое картини того, до чого занепає нарід, що він витворив пісню, якій не знайдеться може рівної в світі по її іділчности, моральній високости. Тепер смородом ростліваючого трупу тхне від того народу й його пісні, гидотою роспусти публічних домів оддає.

Сідай лишень до другої праці — зошити виправляти. Треба продивитись сотень зо-дві зшитків.

Зігнувшись сидить вона в себе в кімнаті перед купою зшитків. Голова крутиться, зелені круги в очах ідуть, серце повне жалю, ображення, — а в роті сухо, гірко... Очі бігають по хаті, ніби шукають кого близького, щоб вгледів, обняв, заспокоїв... Росказав гарну веселу казку про щасливе життя, росповів би за невідоме, бажане.

Кімната зовсім маленька: ступнів п'ять удовш і чотири шпиршки. Стіл скрипучий, два стільці, ліжко, дві чи три картини на стінах, — на одній із яких намальована така сама, як і вона, худа, засмучена, надломлена вчителька з тугою в очах, що дивляться кудись у-душю тобі, тягнуть до себе, — оце й уся обстава кімнати.

В одній стіні двері в один клас, а в другій, напроти, — в другій. Вігер так і тягне крізь не дуже щільне вікно й двері.

Гнеться бідне, і в себе в хатиньці, бо ні-защо купити теплої одежі... Вісімнадцять карбованців в місяць... Багато за них накупш! І їсти треба, й зодягнутись, — ще й додому

На вулиці вітер виє. Вікна в класі торохтять, двері жалібно пишчать, діти гудуть як чмелі.

Вона кричить якимсь істеричним надірваним голосом, але не дуже слухають... Малеча!... Притихнуть трохи, а потім знову за своє.

Їм холодно писать, бо вітер свистить — гуляє по хаті. Руки їм мерзнуть, німіють; діти соваються.

Учительці теж холодно: бігає від столу до порога, як пташка в клітці... й побігати, сердешній нігде: скрізь лави старі, поламані, скрипучі. Повернеться яке хлоп'ятко, то лава так заскрипить, запищить, — що затуляй вуха та хутчий тікай.

Ось скінчилися заняття. Час, як несамовите щеня, з'їв ще один день; увірвав шматочок її самої.

Прийшла з класу, пообідала, побалакала, чи прибавлять з нового року жалування з своєю «сотрудницею», такою самою, як і вона, худою блідою вчителькою, з недужим горлом — «катаром», від шкільної праці, — дивись! вже й вечір на дворі.

«Ой ти Ваня, ти разсукін син такої!
Де ти, Ваня, сюю ночку почувал?
Чи у карти, чи в ігранти прогулял?
Чи у Каті на перинах пролежал?»

Або ж: «Улюбився — урезався!
Бил би ножик — зарезався
Давай ножик пагастрей
Зарежуся поскарей!»

Не допускайте ж, не допускайте у шкільні книгозбірні тих книжок, що змогли б підняти моральний рівень народа, розвинути його розум, облагородити почування і головне прищепити любов до книжки. Катуйте до краю ви, вандалі! Та не брешіть, не брешіть безсоромно в вічі, що буцім би то парід сам одхрещується від книжок, що пишуться нашими талановитими письменниками, а як що й поважа кого з них, то тільки Шевченка, як непосредно народного.

Письменство наше тим і принаде таке, в тім його найбільша вартість, що підставою своєю має нарід, його недолю й поневолення оспівує і разом з такою демократичністю загальнолюдські ідеали проваде. С. Ефремов каже про «Енеїду» Котляревського: «вона завершила собою попередню еволюцію національного життя на Україні й стала за вихідний пункт для дальшої; закристалізувавши в художній формі минуле, вона разом з тим стала зерном для майбутнього, і з неї в українському письменстві той потужний дух свідомого демократизму й людяности, боротьби за право людини й нації; простування до добра і волі, яке озивалося й перше, але з цього часу зробилося домінуючою ногою в нашому письменстві». Як же може нарід не хотіти читати літератури, всесторонньо й повно охоплюючої його власне життя? Що то ви кажете? Скажіть краще поправді, що ви самі не хочете допускати нашу книжку до народу, не даєте йому з нею познайомитись і не допоможете її розсмакувати, та тільки недбалство власне, та нелюбов до народу й свого діла, як машкарою прикриваєте такими словами, лицеміри. А я бачив і знаю, як жадібно кидається нарід до рідної книжки, бо вона ж про його й для його. Кажете слів якихсь то понавидирали, та в свої книжки повтулювали. Як стає смілости у вас на такі тяжкі обвинувачення? Ви ж повні профані в цьому, а лізете теж з своїми вказуваннями. Осляча рецензія на соловейкове співання!

Сказати, що українська мова завмерла, ніхто не зможе будучи хоч трішки знайомим з українською літературою, а те що цю мову почали забувати селяне, так це ж з'явище тимчасове, доки п.п. завідуючи та другі не будуть давати широкого ходу українській книжці. Шкода тільки, що люде займаючи

неньці старенькій послать,—це й книжечку цікаву хочеться придбать...

Кінчила зшитки... Спати треба, а не хочеться. Погасила смердючу лампу й лягла на своє жорстке, холодне ліжко.

— Спи, серденько! Тихо, спокійненько спи! нехай ніщо тобі не сниться, ні що! або тільки гарне одно...

Але й ві-сні немає їй спокою! Ворочається, прокидається... Страшно трішки; холодно. За стіною гуркає віконниця, з далекого краю села чуток співі парубків-новобранців.

Дві години ночі. Продзвонили в церкві.

На дворі дощ, на стелі в кімнатці вже здорова мокра пляма, а під нею, долі калюжа води. Вода великими краплями гучно капає на поміст.

Вона прокинулася і перелякано прислухається. Врешті догадалась, що це стеля тече й заспокоїлась.

Не спиться... Даремне рахує до сотні... Привидляється в темряву ночі — нічого не видно — темніть одна!

Раптом одчиняються двері із класу і входить хтось у білій широкій одежі...

посади керівників народної освіти, хоч вони й москалі, але служать на Україні, вчучись ріжних чужинних мовах, не знають мови й літератури народа, освітою котрою завідують, користи з них не багато йому буде, та хоч би служили й серед рідного їм народа московського, то й там видно не дуже більш, бо діла свого вони не люблять, а любили б, то вже дізналися б чого народові треба.

Ще про Гоголя... «Він родом українець, сюжети в своїх творах брав з життя українського і все ж таки чомусь то не писав по українськи їх. Треба знати те, що в 20-х роках 19 віку на три течії поділилася була громадська думка про Україну. Одна з них, ґрунтуючись щиро на минулім і тодішнім житті народа казала, що повинно воно йти своєю національною стежкою, продовжуючи своє минуле, поступать далі; друга течія, представники якої, як Падура, Залеський хотіла повернуть Україну до суспільного життя з Польщею, доказуючи, що Польща була і єсть культуртрегером на Україні і тільки під її проводом можлива культура останньої, і нарешті третя — русофільська; остання казала, що Україна єсть частка великої Московщини і повинна йти одним з нею життєвим шляхом, не одріжняючись нічим од неї. Всі три течії, як відомо, мали свій вплив на Гоголя, але в ті часи треба було ще багато відваги, щоб писати по українськи, бо хоч і були вже українські письменники, та за-мало, а до того аристократичній натурі Гоголя не зовсім до вподоби здалася щиро демократична течія перша — українська, так що хоч він і радо був поставився перше до Котляревського, але згодом, з появою творів Шевченка, до цього останнього вже ставився негативно, як до щиро народного письменника, і звернувся на шлях московського централізму. Але це все не перешкодило Гоголю, аналізуючи свою душу, казати: «я сам не могу понять какова у меня душа — хохлацкая или русская, но во всякомъ разѣ никакъ бы не далъ преимущества русскому передъ малоросіянномъ», або ж, закликаючи Максимовича покинути «кацапію» й вернутись в свою «гетьманщину», «Дурні мы, право, какъ разсудить хорошенько! — Для чего и кому мы жертвуемъ всѣмъ?»

Яку має рацію перекладання Гоголя на українську мову? Це вже зовсім дитяче питання. Брав він сюжети для своїх творів з українського життя, малював тіни українців. Як же краще можна змалювати життя українців, як не їхньою ж мовою? Сам же Гоголь в своєму писанні вживав так багато українських слів, щоб певніше змалювати характер того, що описував, що чистому росіянину важко й читати його: треба пояснень до цих слів додавати. А до того, хоч п. завідуючий і каже, що українці розуміють російську мову од слова до слова, але це брехня, або ж помила й глибока. Загальний

Вона перелякано дріжить, придивляється. Виразно бачить, що це — чоловік; чорнявий високий... Йде до її ліжка, протягує до неї обійми й усміхається добрим веселим усміхом...

Язик одняло їй... Силкується скрикнути, а не може, — немає голосу.

Ось він тут, коло неї... Нахиляється й бережно бере за руку. Холодні, як лід, пальці давають руку... Холод пробігає по всьому її тілу. Холодний піт виступив на лобі...

Вона несамовито крикує, скакує з ліжка і вмить дрижачими руками світить сірника.

Слабий жовтенький огник освітив кімнату.

Нема нікого!..

Засвічує лампу й боязко обдивлюється скрізь. Дивиться під стіл, під ліжко, навіть за занавіску на вікні — нікого нема! Двері заперті на заціпку, як і вчора були.

— Що ж це таке? — шепоче вона блідими губами і вже до самого світу не гасить світла. Так і лежить з широко розплющеними очима, прислухаючись до кожного шелесту.

зміст книжки зрозуміють, а щоб дослівно, то то неправда і читавня та розуміння російських книжок їм дуже важке. Не знаю настільки влучна й переконуюча моя відповідь по-ові завідуючому, я не зважився б і відсилати в редакцію цього, надокучати старими обвинувачуваннями, що сиплються од ворогів українства на голови свідомим українцям, але раз вони й досі ще сиплються, то, очевидячки, мало того, що на них відповідалось, треба ще й ще втовкмачувати такі прості речі у голови нашим принципіальним супротивникам, а для того мусимо звертатися до нашої преси—нашого спасіння, як більш імпонуючої в данному разі і більш роблючої, ніж може зробити поодиноким людина.

Втовкмачуємо ж! І вірим, що
 «О прийде запевне той день,
 Що ми відпочинем од мук
 І скинем заліза важкі
 Зі зязаних стомлених рук.
 О, прийде запевне той день,
 Що гніт, і неволя, і кров—
 Все зникне навки, й тоді
 Подужа святая любов».

М. Плевако.

Химерний пам'ятник.

В числі 10938 харківської газети «Южный Край» за 19 серпня с. р. уміщено знову замітку-статтю про пам'ятник Шевченкові у Харкові. Зважаючи на те, що ця нова замітка наче-б-то суперечить попередньому тверженню редакції «Сноца»—що про пам'ятник Шевченкові в Харкові ніхто з харківських українців і не думає—мусимо подати до відому громадянства ось що: українське громадянство збентежила звістка про те, що ніби харків'яне намірились свій Харків зробити місцем осідку *всеукраїнського* пам'ятника, пам'ятника який безперечно має повстати в Києві—і «Сніп» цю звістку спростував, бо й справді подібних замірів, замірів що до «переносу» пам'ятника із Києва в Харків не було зовсім...

Виявляється натомість щось інше і вже не таке страшне, а навпаки—довідуємось, що харків'яне збираються поставити в себе пам'ятника Великому Поетові зовсім незалежно од всеукраїнського, Київського, на кошті тільки Харькова самого... Щаслива думка виникла у харків'ян, що й казати!

Було-б чудово, як би справді у Харкові з'явився пам'ятник Т. Шевченкові, скажемо більше— дуже приємно було-б

А з восьмої години знов за ту самісенку працю. Знову все буде як і вчора, без всяких одмін... день за днем: завтра, позавтрьому... місяці, роки...

Д. Дмитрусь.

Картна.

(Із денника одного хлопця).

...Я давно бачив, як сяють її очі, коли вглядить його. Яка вона робиться весела, коли він промовить до неї слово, і яка сумтна, як його нема... Все це я бачив, і мовчав. А вона думала, що нічого не знаю, не бачу. Чудна!

Вона тікає від мене, не хоче зустрічатись. А коли стрінемось де в людей, то поспішається сказати, що ніколи було, і так дивиться прохаючи мені в-вічі. Ха-ха! Він теж... Цей гордовитий дука, що раніш мене не примічав, ніби мене й на світі немає,—тепер лебезить переді мною... Пху! на вас,

бачити монументи славному генієві української нації в кожному більшому, хоч би губерському місті на Україні.

Колись то воно може й буде так, і ми справді тішимо себе надією, що слідом за великим монументом Т. Шевченкові у Києві, десь-то згодом повстануть і по всій Україні хоч невеличкі пам'ятники йому—скрізь з'являться перші й певні ознаки пошани українського народу до найбільшого свого поета...

От же й «Южный Край» хоче, щоб у Харкові повстав подібний пам'ятник Т. Шевченкові. Це добре, але ж дивно, що автор тої замітки каже чомусь—то про замір поставити пам'ятника в Харкові як про «*возродившееся*» желаніє харьковцев». Оскільки нам відомо, думка про такий осібний, місцевий пам'ятник Т. Шевченкові в Харкові уявляє з себе вже щось зовсім конкретне—за ініціативою гласних українців в міську думу внесено було вже давно *предложення*, воно ухвалене цілою думою і питання тепер в тому тільки, коли і де його (пам'ятник) ставити. З цього отже виходить, що «*возродившееся*» желаніє єсть ніщо інше, як простісіньке непорозуміння. З другого боку можна думати, що в когось виникла думка про пам'ятник незалежно од внесеної в міську думу проповіді, так би мовити, паралельно їй. В статті вказується на скульптора-ініціатора справи Н. Сабо. Коли дійсно пан Сабо є ініціатор справи постановки в Харкові пам'ятника Шевченкові і до цього робить вже якісь заходи окремо од гласних українців—справжніх ініціаторів, то це дивно. А ще більше дивним і вже просто безглуздом являється самий проект пана Сабо—його проект єсть ніщо інше, як нікчемність і профанація штуки і я певен, що заходи пана скульптора що до пам'ятника Шевченкові в Харкові не підуть далі згаданого безславного проекта. «Южный Край» бажаючи очевидно хоч як небудь пошанувати пам'ять Т. Шевченка умістив не тільки ту статтю про пам'ятник, а навіть подав фотографію моделі-проекта в недільному ілюстрованому додаткові до № 10938. І нам довелось бачити той проект у всій його своєрідній й оригінальній нікчемности.—Проект уявляє з себе «холмь-могилу, любимое мѣстопребываніе поета», каже автор замітки. А як на мою думку, то тая могила нагадує швидче незграбну паляницю, а то так просто перекинутий горщик... На могилі стоїть поет: «въ правомъ *энергичномъ* кулакѣ онъ сжалъ карандашъ, въ лѣвой рукѣ держитъ раскрытую книжку» Навіщо—спитати автора той «*энергичный* кулак», чи то який символ, чи якийсь скульпторське непорозуміння? Навіщо взагалі поставити поета надано стільки неприродности, якоїсь напруженности незвичайної; навіщо автор проекту чи вже інший «художник» одяг поета в якийсь чудне убрання і тим зробив його схожим

дурні! Ну й любіться, кохайтесь собі! Хто вам не дає? Що я можу зробити? Вона вільна в своїх почуттях... Як зможу керувати чимсь серцем, коли й своїм не вкерую!.. Які права я маю, що ви страхаєтесь мене?—Слово? П' власне слово?—На те воно й «слово», щоб змінати його... Ви мене боїтеся. Коли хочете знати,—я зрікаюсь його: ось що!

Вона мене вже не любить давно: місяців зо-два. А я?—Я люблю. Але що з того? Не любте мені від цього!

Я зверну з вашої дороги: на-віщо перешкожувати чужому щастю. Хто винен, що вона більше не любить мене?—Ніхто ж не винен в тім, що я страждаю, що груди мої ниють від болю... Хай буде щаслива! Нещасні, гетьте з дороги—щасливі її думи!..

Треба їм сказати. Нехай!..

Я скажу їй: «Галино, я вертаю тобі твоє слово. Будь щаслива з ним!» Побачу, що скаже на це?—Зрадіє... А далі засоромиться—може—своєї радості й зітхне; мов справді їй боляче кинуть мене! Певне, що так буде...

на чабана? У поета розхристана сорочка—художник думає, що не мусить свідчити про «свободну душу» Шевченка, справді ж це свідчить про те, що художник не знає міри для своєї «свободної» уяви і зовсім не дбає про натуральність та про відсутність нерозумної тенденційності. Ненатуральність і наскрізь груба тенденційність найбільше кидається на вічі, коли роздивляєшся проєкт д. Сабо. Коли ще завважити, що в середині могили мається кімната—читальня-музей Шевченка з лавами, плахтами, шахвами, портретами, образами, лампадами, вербою, васильками і, розуміється, розписною книжкою для гостей; коли ще згадати дівчину (Україну), що сидить біля дверей з одного боку і плете вінок—постать виглядає надзвичайно зле—мольберт, палітру і муштаб, які містяться з другого боку дверей і містяться вже зовсім ні до чого, то дуже легко буде уявити собі «майбутній» пам'ятник...

Але єсть де що й цікавого в проєкті п. Сабо—це властиво «спосіб сооруженія» пам'ятника. Автор гадає, що для того, аби поставити пам'ятника, не треба зовсім спеціалістів-майстрів, на його думку це мусить бути пам'ятник колективний. Грошей треба тільки на одливку з бронзи статуй, все ж инше обійдеться й без їх, а саме: могила мусить бути зроблена з землі та каміння. Робочих теж не треба: по-за-як тепер в моді фізична праця й гімнастика, то «сооруженіє основанія могили, обкладка камнями, надпись... могли бытї сдѣланы гг. членами гимнастическихъ обществъ, соколами, учащимися, почитателями собственноручно, подъ руководствомъ преподавателей гимнастики». Матеріяли мусять громадяне зносити на будівлю «по камню, по горсти землі», а там—потішає себе автор—«Богъ дастъ, соберемъ и на отдѣлку статуй». Автор цього проєкту видимо великий оптиміст, коли не більше, от же не дивно коли йому здається, що в наші часи гімназисти чи там ще хтось можуть пам'ятники робити...

Щоб бути послідовним, автор в кінці турбується про те, де ж лежатиме струмент, необхідний при будуванні пам'ятника?! Питання не аби яке, але й його він роз'язує: треба збудувати сторожку—там лежатиме струмент, коли не буде робот і житиме сторож, який, додає автор, мусить бути «опытнѣй въ земляныхъ и каменныхъ работахъ», який мусить «самъ работать и руководить работниками-любителями». Не забув автор проєкту й про місце для пам'ятника—на його думку пам'ятник треба поставити або на Холодній горі, або на продовженні Пушкінської вулиці, за якоюсь там цегельнею (за містом, де немає зовсім будинків), або ж в садку технологічного інституту «надъ обрывами, такъ чтобы фономъ служило небо, чтобы оны быль видѣнь издалека, чтобы взоръ поэта былъ обращенъ въ далекое пространство». Нічого сказати, добре

Галю, Галю! За-що люблю я тебе?! Мабуть, за одну красу твою дівочу, за очі чорні твої, за усміх той веселий, чарівний!

Ти, мов ясна блакить на нахмуреному небі, з'явилась в могому невеселому житті, і на мент єдиний освітила й звеселила його; дала силу життя і звернула любов до людей... Ну, що ж? Спасибі й на тім... Солодкого потроху, бо гірко стане...

Що-ж, що розлюбила мене?.. Дарма! Думаєш, повішусь або отруту прийму?.. З якої речі? Через кохання? що мила не стала любити?—Я тебе теж не люблю...

Ні, брешу! Люблю, люблю ще дужче, ніж у той тихий та теплий літній вечор, коли очі, мав зорі, у вічі світили мині. Я задушив би тебе від любови. Виняв би очі бездонні твої, чарівні—й цілував—цілував і цілував би все їх. Без краю, безліч!

Давниенько не брав я у руки свого денника. Багато вже водиці утекло з того часу у море забуття. Багато відмін ста-

місце обібрав автор проєкту для пам'ятника Шевченкові. Але я, наприклад, на його а ні трішечки не ображаюсь і цілком поділяю його думку що до цього. Навпаки, ця думка його здається мені найщасливішою з усіх його думок—бо ж коли-б цей химерний проєкт його здійснився, то пам'ятника того ніхто-б не бачив, опріч самого скульптора.

А чи можна ж побажати більшого?

Офі.

Культ Озерянської Богородиці.

Коли приглянутися ближче до Харькова, то віп у нашому житті, як і Київ, повинен бути дорогим. У Харькові почалась наша журналістики, Харьків може пописатися цим класиком Квіткою, Гулаком-Артемовським, Щоголевым, Александровим, у Харькові жив Кропивницький, Олесь.

Всі українські вчені тісно з'язали себе з містом—столицею Слобідської України-Сковорода, Потебня, Сумцов поповнюють своїм життям і працею краці сторінки міста Харькова. Місто Харьків досі зберіг гай Основу, відкіль пішла назва Квітка-Основяненко. Кладовища цього міста пишуться могилами наших письменників, а університет був свідком не однієї нашої історичної особи.

Сірко в Харькові полковниковав, а Краснокутський своїм патріотизмом запалював не одного слобожанина до оборони за свої пограні права. У місті Харькові поруч путнього російського театру по три мізерних «малоросійських» трупи в оден і той час грає, і хоч з естетичного, художнього боку вони за слабі, все таки мешканець Харькова йде до них, аби хоч не багато, а—почути своє рідне. Нині у Харькові виходить українська часопись заводиться клуб то-що, і хоч життя наше свідоме повільно посувається, як ті воли, котрих иноді по головній улиці університетського міста стрінете, одначе за поступ його усталюється повна гарантія.

Тридцять роки города Харькова—це духове огнище України, каже проф. Грушевський. Потомки слобідської старшини зосновують університет. В руках Харьківського кружка—каже проф. Грушевський, українське письменство набрало характера поважного пародного діла. В йому фігурують пост і етнограф проф. Амвр. Метлинський, Микола Костомарів, Срезневський, Пильчиков і др.

Харківщину заселили українці підчас козацьких розрухів, а за Хмельницького по Берестецький зрадї татар, сила—силенна західних українців переходить до нас, закладають полки по свому звичаю. Можна навіть здогадуватися, що на Харківщині чимало поселилось галичан—українців, бо назви

лося за короткий рік зі-мною. Життя ще дужче побило, скалічило мене... Вгасило той полонінь очей, ту сили чуття, що влила колись Галя. Я почав забувати про неї. Я уже не кохаю її. А вона?..

Я обіцяв собі ніколи не згадувать про це, нічого не балакати за неї... Але, це ж не балачка: я запишу те, що було цілий рік тому назад. Певен в сім, що ніхто його ніколи не прочитає,—а як прочитає, коли мене на сім світі не буде, то... тоді байдуже буде, чи похвалять хто мене, чи осудить!

Я звернув їй слово... Вгадав! Вона зраділа так, що утаїти своєї радости не в силі була.

Ми йшли по мосту. Галя була смутна... Їй страшно було, вона почувала, що я щось скажу. І я сказав... Посеред мосту я попрохав її зупинитись. І тут, перемигнувши себе, спокійно сказав, що вона вільна, що хоче, робити.

«Невже!»—здивувалася Галя.—«Який, ти, Петрусю, добренький!» І засміялась. Я глянув на неї: очі її сяли радістю... «Ха-ха! Тепер я вільна, спокійна» казали вони. Мені зробилося образливо і жалько себе. Злість опанувала мною. Ще

де-яких міст й містечок навіть сел називаються чисто тими-ж, що у Галичині. За Рябухи, а особливо за Яцька Остриянина чимало перейшло таких родин з чисто галицькими прізвищами. Звичайно, вони перенесли багато з собою своєрідного, а втім числі й дорогого, маю на оці Озерянську Богородицю. Харьків, місто по пародньому переказу Харька, а по історії—Каркача, землі Рябухи й Остриянина, утворює вірою культ Богородиці не тільки для Харькова, не тільки для дальних земель сусідуючих з нею, центром чого являється чудодійна ікона Озерянської Божої матери, вивезеної з землі галицької. Як не чудно, а образ цей має за собою й історію і прикмети, що говорять в користь її галицького походження. Вивезена вона з Галичини. Грицько Квітка, дякуючи тій іконі, як передають його біографи, прозрів не бачучи світа божого 7 років. Перед тією іконою молились за здоров'є Франка і за загублене життя Мирося, перед тією іконою тисячі, сотні тисяч з далеких кутків України й Росії, находять, віддих і спокій душі.

По високу — покладеній постанові Синода цю ікону кількопадцять тисячний парід з духовенством переносить що року цю чудодійну святиню 30 септембра із Куряжського монастиря в Харьківський Покровський, а 22 априля—із Харькова знов у Куряж. Цю ікону при несенню по університетській вулиці повз університет стрічає завжди попечитель учебного округа й університетська адміністрація в особі ректора то-що. Під час її прибування в Харьків кожний православний обиватель лічить своїм святим обов'язком підняти святиню цю, щоби внести в свій дім—цю радість лічить собі людина особливим торжеством і ласкою Богородиці в колі своєї родини.

Ця ікона, як гласять де які джерела, з'явилась «на оборону і втіху рода людського» в Озерянській Богородичній пустелі не раніше 1718 ст. (Харьк. Еперх. Вѣд. 1875 г. № 9 стр. 274), але по характеру живописі образ цей належить пензлеви українського артиста 16—17 ст. («Ист.—стат. опис. Харьк. Еп.» м. Филарета отд. I стр. 59. Харьковъ 1859 г.).

Дуже багата, а багатство її золото й срібло, що приносять в обіт пресвятій Богородиці, іде на кадила, лампи, утварь, на монастир (ремонт), а під час війни на потреби війська. В 1824 року привісок (віг, очей, рук, сердець, ребер) було з пів пуда, але історія чудес цієї ікони ще більша й багатша... Се величавий обхід, коли Аршепископ при дзвоні дзвонів всіх церков міста, в сонмі численного духовенства виносить святиню на площу, підносить її і благословляє парід на всі чотирі сторони, а хор, духовенство й парід з піснею «Пресвята Богородице, спаси нас!» дужим пеначе одним голосом поруча себе святій опіці материнської любові.

мент, засміявся вона ще хоч раз, — я-б уклав її в річку, що котила внизу свої хвилі кудись у далечу, і журливо співала вічну пісню свою.

Я схопився руками за лихтарний ставп і струснув його з такою ніжністю, що скло забрызкотило й посипалось мені на голову. Галя перелякано глянула на мене—і побігла геть.

Я погнався за нею... Хотілось наздігнати її і вкинути у воду... А далі жаль до неї охопив мене... В кінці мосту я настиг її й попрохав вибачання.

Вона заспокоїлась.

Я не сержусь на вас, Петро Григоровичу!

Ог і добре. Дозвольте ж мені провести вас у останнє додому.

Взяв її під руку, ми пішли...

Ох, бодай же більше й довіку не ходити так.

Я мовчав, адже мені й не треба було розмовляти з свєю «дамою»: Галя всю довгу дорогу (колись вона падто коротка була) розказувала про те, як вони з «Грицем» будуть жити, і сміялась. Вона не бачила, як не мені боляче слухать. Вона щаслива, любить і її кохають, навіть їй що друге, чуже?

М.

Новий український єпископ.

З «Діла» дізнаємося, що в урядовому вістнику папської столиці надруковано оповіщення про нове призначення—духовними властями призначено в Америку для канадійських українців особного єпископа.

На цю високу й відповідальну посаду призначено о. Микиту Будку.

О. Микита Будка родом галицький українець. Родився він р. 1879 в Добромірці, де родичі його мали невелике господарство. Вчився він в Тернопільській гімназії, істпуючи, як і велика більшість учнів-українців, тільки з заробітку лекціями. Після того Будка вчився богословських наук в університеті в Інебруці. Рукоположення на священника одержав він в 1904 р. і віддався тоді богословським студіям у Відні. Але ж ці свої студії мусив він перервати, бо покликав його митрополит за настоятеля до духовної семінарії у Львові. Бувши настоятелем, він у той же час викладав учням церковні обряди й пояснював часослов. Увесь вільний час свій оддавав Будка товариству св. Рафаїла і як секретарь цього товариства багато прислужився своїми порадами українським емігрантам. Був він також редактором часопису *Емігрант*, кілька чисел якої вийшло написаних ним самим.

Оцінюючи як слід його знання еміграції, призначено було його референтом еміграційних справ і радником митрополічної консисторії.

Новопризначеного молодого єпископа чекає дуже важка й складна праця. Він мусить не тільки дбати про церковні справи у Канаді, але й про національні українські інтереси—все це вимагає од нового єпископа багато розуму, знання людей і такту. Розумними заходами він може вельми прислужитись підняттю культурного й національного рівня канадійських українців. Отже побажаємо новому єпископові найкращих успіхів в його новій праці, хай стелеться квітками його шлях, хоч і тернистий, але ж вдячний і високий по своїй меті.

Грицько Г.

Починають брикатися.

За старих часів, на Україні були славні *лицарі*: обронці рідного краю й віри православної.

За наших часів, всюди багато зайд-хуліганів—«лицарів дня й ночі», любителів різних дикунських вибриків.

Вся істота сії дорослої дитини була повна коханням. Яке їй діло до других? Що їй до мене, до мого розбитого серця? До почувань, що разривають мої груди?!—Байдуже!

І вона йшла і весело сміялась... Так весело та радісно сміялась!

— Петро Григоровичу! Петрусю!—почув я окрик Галі.— Чого це ви так замислилися дуже, що не чуєте, як до вас обзиваються? Я ось дома: прощайте!

І хутко---хутко побігла на ганок.

Нічого не тямкуючи, дивився їй в слід... Урешті витяг із кішені картку, (яку завше носив біля серця).

Вона все стояла на ганку, ніби чекаючи чогось. Галю,—сказав я, підходячи до неї: «на тобі твою картку... Ти дала мені її два роки назад: вона тепер уже стара: може, даси коли свою сьогочасню, новіщу»!

І якимось чудно засміявшись, оддав їй картку, і побіг без огляду назад.

— Петрусю! Петре!!--гукала Галя. Але я мов несамотий, біг кудись. Не знаю куди-б я й забіг, як би не стукнувся з кимсь лобом.

Та ще, при сучасних обставинах, не мало розвелось часописних теж лицарів-пера Савенків, Меньшикових, Запорожців й багато інших; а от ще маємо новенького «лицаря», Джентльмена з «Придніпровського Краю».

Запитання: Що спільного між цими трьома лицарствами? Нічого! Але не тільки так здається з верхнього погляду, а на ділі инакше! Як що нема нічого спільного між колишніми лицарями України — січовиками й сучасними хуліганями, то між останніми й «лицарями» з «Кієвлянина й Нового Времени» різниці небагато: перші — запонавши у темному місці, кишені вивернуть, роздягнуть, а на придачу поб'ють добре, як що запротестуєте, а при ділжіці один одному понабивають пики й це все зроблять не питаючи, якого хто роду й якої нації. Другі-ж, правда, кишень не вивертають і не роздягають, нишпорячи у ночі; але за допомогою пера й чорнила, серед білого дня все світле й правдиве обкидають болотом, залізуть до тебе (як инородця) в душу й безсоромно наводитимуть порядок своїми брудними руками, прррррррррр тебе до чого тільки схотять, накинуть тобі думки й погляди, яких і не снилось, — й за це одержують карбованчики, з цього живуть. Навіть краще, ніж лицарі темної ночі; бо ті як не як, а всетаки оглядаються — щоб не попасти і не дати одвіту, — цим же «лицарям» можна не оглядаючись чинити над инородцем, що замапється, а суд громадянства, то не про їх.

Та кому не відомо, що на сторінках «Кієвлянина» й «Нового Времени» давно розпинають инородців, а за останні часи найбільше уділяють уваги українцям і з якого боку тільки схотять — брикають. На полі цих газет й подібних їм, сміло гуляє Запорожець і К^о й воює з українством, як і чим хоче.

Та як кажуть: на те й болото — щоб нечиста сила водилась і шкодила людям. На те ж і «Кієвлянин» та інші, щоб Савенки водились і все чисте болотом обкидали. І не перший день і рік провадять ці лицарі свою роботу. Нікому це не новина, а от є й новіші й з иншого трошки боку.

Все ж таки хоч і Хома, а чоловік! Хоч і октябрист, але він поступовцем намагається бути, бо це видно і з програми передвиборчої, уміщеної у № 4625 за 10-е августа «Придніпровського Краю».

І вже так воно буває: які мешканці, така й світлиця. «Придніпровський Край», неначе ще не вітав у своїй світлиці правих октябристів, лічиться як орган поступовий, а не помийниця, з якої можна обдати нещобого сусіду.

Та вже, мабуть, в моді чи що тепер смикання українців, бо всяк по спроможі й своїх п'ять прикладає, й на кого кінь під Запорожцем з «Кієвлянина» хвицає, на того й курка —

— Чи ти, голубе не тее... не божевільний?! Віжить, мов той... Це ж тобі не в селі, а в городі, та ще й на головній вулиці!

Еге, справді посеред города. Кругом люди йдуть, ідуть... Все чинно, благородно, як і слід культурним людям. Один я біжу і нехтую громадянський спокій і тишину. Рядом зі мною стоїть товариш і весело сміється. Глянув на його сите задоволене обличчя, на очі, що запліли салом, і мені зробилося сердито. «Це сите «лицо» думає, що я божевільний», пробігла думка. «Ну, і я-ж гарний! Отсе зветься «сильний чоловік», який може керувати своїми почуттями! Пху!»

— Сй, ти! Легше... Трохи «краси» не заплывав. Що з тобою? Чи не обпик тебе хто кин'ячем?

— Знаєш що, друже мій коханий? йди ти к бісу! — скажено прошепотів я на се запитання, підсунув йому під самий ніс кулака — кругнувся і пішов собі дальше.

Певен, що товариш ще довго дивився мені у слід.

Ха-ха! Він подумав, що я й справді збожеволів. Пиде тепер розказувати, що бачив Петруся, який з глузду з'їхав і бігає по городу... І *ніде* писати та описувати.

чи той пап! — Джентльмен з «Придніпровського Краю» брикає. У № 4625 «Придніпровського Краю» д. Джентльмен брикається в бік українців.

З якого-ж ви б думали приводу! Катеринославі, — як він каже, парод войовничий й любить воювати! А на окраїні міста, на Українській вулиці (як на гріх назвали іменно цю вулицю так) мешканці по більшості — зайди «камінщики, звощики й взагалі бідний і *темний* шар людности», й не диво, що у цім *темнім* шарі замісто розумних розваг, зачасту проводять час в кулачках й як це буває, з малих починається й більшими кінчається.

І як п. Джентльмен малює цю картинку.

И вот по улицъ проносится воинственный клич:

— Бей, ребята!

И въ воздухъ подымаются кулаки.

— Вали, ребята!

Насаживай!

— Вышибай днице!

Подъ микитки, подъ микитки его!

Положим, и самое названіе улицы какъ бы предрасполагаеть къ войнѣ, но все же надо помнить, что Сѣчи уже давно не существуетъ и прежнее «лицарство» уже отошло въ область предаіа.

Но жители Украинской улицы не признають этого и продолжаютъ жить по старинѣ.

Скажіть на ласку богу! при чім тут названія вулиці в порівнянні до війни (хіба д. Джентльмен — з табору сентябристів й перед виборчою війною вбачає свого ворога в *названні* вулиці, й загоді показує кулак).

І що спільного між нашими предками-оборонцями рідного краю Волі й Віри православної, тих лицарів, увесь світ котрих так величає, й сучасними темними людьми, котрі по своїй темноті й не культурности проводять час вільний в кулачках і ні за що ні прощо! розбивають один одному носи. Чи є тут привід зачіпати *Ой*, з якої вилітали орли-козаки — кров проливали й кістками полягли за Волю й свій край, у якому і д. Джентльмен благоденствує. Чи винні предки в тім, що сучасні Джентльмени-Володарі й досі не просвітили темний люд.

Запитать би вас, д. Джентльмене, чи ведете ви до просвіти пацадків тих лицарів, котрих маєте нахабство зачіпати; чи не ви д. Джентльмени одняли у нас рідну школу й заганяєте до маучи-сучасної, з котрої виходять каліки двічі неграмотні, й плодяться хулігани — на котрих так ремствуєте. Чи не ви найбільше винні у цім хуліганстві! Напевне не це вам болить! Не ваше завдання з темряви до світла народ вести.

Другого дня я виїхав із того міста.

Пройшов рік, цілий рік! Я нічого не чув про Галю. Я думав, що вже більше не вляжу її. Я віявся по світу. Де мене не носила! Але несподівано знов попав у це місто.

Йду раз по вулиці, коли... назустріч мені Галя. Сама... Я зняв бриля, низесенько вклонився і хотів звернути в другу вулицю.

Постійте! Чому ви тікаєте від мене? — почув я співучий голос.

Я задрижав... Щось далеке, про що силкувався забути, сколихнулось в мені, мов птиця невідома в таємній силі.

— Ні, я не тікаю, але мені треба туди.

Ми поздоровкались і пішли вкупі.

Яка вона чудна стала! Змарніла? — Ні. Вона гарна, як перша квітка на провесні. Ще навіть краща, ніж рік назад була. Але якась сумна дуже й дивиться так боязко. Десь підівся дитячий веселий огонь її очей.

Ми увійшли в сад. Неначе змовившись, звернули з головної алеї, і пройшли в гущавину, знайоме місце... Ось ослінчик, посадали. Як торік стоїть маленький похилий ослінчик...

Заманулось вам брикнути українство, яке вам напевне замуляло перед виборчою війною, так ви—позичивши у рябка очей—змішуете українство з вибриками темного шару людности й з зайдами (сь Расей) «робятами» такими-ж темними, котрі зовсім нічого спільного не мають ні з сучасним, ні з минулим нашого краю.

Не по джентльменськи!

О. М—ський.

Звіт „Благотворительнаго Общества изданія общепольныхъ и дешевыхъ книгъ“ за 1911 р.

С.-Петербурзьке Благотійне Т-во виникло в добу найсуворого відношення до українського друкованого слова, пережило часи свободі нині вступило в чотирнадцятий рік свого існування. Багато культурно-просвітних наших інституцій передчасно кінчали своє життя, а се товариство помаленьку продовжує своє існування, кажу помаленьку, бо чи можна діяльність т-ва, що видає в рік якісь 5 брошюр, назвати инакше. Правда, головні заслуги не в кількості назв, а в кількості примірників та їх якості. Про їх якість свідчить те, що де-які з них виходять уже другим і третім виданням. Серед 64 назв брошюр—особливо відзначаються книжочки по сільсько-господарським питанням, за які в минулому році на виставі в Катеринославі одержало товариство маду золоту медаль. Оборотний капітал т-ва дуже невеликий—3000 р. із котрого половину т-во одержало в спадщину від київської «Просвіти».

81% прибутків—се виручка—за продані книжки, 73% видатків іде на видання книжок. Таким робом, при тому стані як нині, т-во може існувати власними прибутками.

Т-во росповсюджує свої книжки головним чином через українські книгарні, почасти через просвіти, пожиточні т-ва і приватних осіб.

Хоч звіт і згадує про земства, але наскільки вони допомагають росповсюдженню книжок, із звіту не відомо. В усякім разі росповсюдження своїх видань т-во веде мляво, маючи їх у себе на 14000 р. Товариству слідвало б більше звернути увагу і на кооперативи, а головно на хліборобські вистави, які тепер часто бувають не тільки в повітових містах, а й по селах на Україні. Останній звіт т-ом видрукований вже не по українськи. Чом?

Скільки щастя зазнав я колись в цім захистнім куточку!

Згадати-б минуле... Галя була стурбована, і тому мені не хотілось починати розмову. Я мовчав, чекаючи, що буде далі. Урешті здивувався:

— Яка ви смутна! Чого це?

— Смутна?—перепитала Галя.

Й знову затихли обоє... Ми мовчали, і все круг нас було таке мовчазне. В саду не було нікого. Був палючий літній південь, і ніхто ще не гуляв. Іноді, далеко-далеко од нас мигаючи між деревами пройде, поспішаючи кудись, яка постать і знов немає нікого.

Я дивився на Галіні пальці, якими вона перебрала листочки квітки... Вліди малесенькі пальчики, як я вас любив колись, цілував!..

Раптово Галя витягла з книги щось в сірій коверті.

— Петрусю, не сердя, забудь все минуле!—промовила вона тихо, і дві прозорі сльозини скотилося їй по прегарному обличчю.

З нашого життя.

◀ *В справі фонду імени Карпенка-Карого.* (Лист до редакції „Ради“). Славнозвістий артист П. Саксаганський своїм листом, надрукованим в № 168 „Ради“, звертається до полтавських земляків, щоб подали вони звістку про те, яка доля спіткала фонд імени письменника Ів. К. Карпенка-Карого, який заснувався був п'ять років назад в Полтаві, на видачу премій за кращі драматичні твори на українській мові.

Радо вітаю заклик вш. П. К.—ча і охоче поділяюсь усім тим, що відомо мені по цій справі.

Спектакль, про який згадує в своєму листі П. К., відбувся в Полтаві 19 ноября 1907 р. і дав прибутку 311 р. 90 к., половина котрого пішла на вечорові росходи трупни, а друга половина, себ-тб 155 р. 95., була доручена Сакс—м покійному тепер М. А. Дмитрієву. Окрім того, після спектакля полтавські земляки вкуші з д. Сакс—м і худ. С. Васильківським зійшлись у двор. клубів на бесіду і тут додали свої жертви на туж саму ціль. Як мені відомо внесено було жертв 160 карб. готівкою та худ. В—кий надіслав з Х—ва—32 карб., а всього склалось тоді грошей у фонд імени К. Карого 347 карб. 95 коп. Із цих грошей 50 карб. (моя жертва 25 карб. та 25 карб. жертва бувшого тоді городського голови) були увесь час на моїх руках і до цього часу наростло на них проц. трохи не 10 рублів. Щож до остатніх 297 р. 95 к., то вони zostались у покійного М. А. Дмитрієва і певні відомості про них подасть напевне шанова Г. Т—на, вдова покійного Дмитрієва.

До цього треба додати, що полтавці давно бажали й бажують, щоб зібрані гроші були доручені якій не будь поважній громадській інституції, котра склала б статут фонду імени К. Карого і довела б справу до призначеної мети. Скільки років назад ми обертались з цим до київської „Просвіти“ і до „СПБ. Благотв. О-ва изд. общепол. книгъ“, але „Просвіту“ незабором скасовано, а „Пет. Благ. О-во“ одмовилось тим, що справа наша не підходить до їхнього статута.

◀ *Праця В. Микотіна.* В журналі „Русское Богатство“ друкується тепер велика розвідка відомого публіциста В. Микотіна: „Очерки соціальної історії Малоросії“. В августовській книжці журналу видруковано розділ, в якому йде мова про повстання Б. Хмельницького та про його наслідки.

◀ *Дотепний справник.* 19 августа Хорольське музично-драматичне товариство влаштувало в літньому театрі Кагана виставу. Ставили „Глітай“ Кропивницького. З афицею вийшов маленький курйоз. Коли понесли п. справникові підписати афишу, на котрій було написано „Глітай або ж павук“ драма Кропивницького, то він „або ж павук“ закреслив і лишилось тільки „Глітай“ і на щось дописав „пер.“ М. Кропивницького. Що воно за „пер“, невідомо. Вистава пройшла середньо. Членам т-ва була знижка в 50 проц.

Народний дім в Хоролі уже майже готовий. Святить його думають 15 сентября, цього ж числа муз.-др. т-во думає влаштувати виставу «Пошились у дурні», Кропивницького.

Щось позабуте знов пригадалось: вся істота моя затремтіла... Чого-чого-б я не оддав колись за ці дві сльозини з любих очей!

Пам'ятаєш, ти торік звернув мені картку, щоб я дала тобі другу, новіщу? На,—це послідня моя картка... Учора, наче сказав хто мені, що я буду бачити тебе сьогодні, і я цілий день блукаю, мов божевільна, з цією карткою в руках. Я шукала тебе. Я була певна, що зустріну тебе, мій любий коханий!

Вона просягла мені руку з карткою і боязко, благаючи, заглянула у-вічі, поглядом повним кохання і туги.

Злість, могутно охопила мою істоту... Хтось шепнув мені в вухо: «ти повинен помститись!» І я послухався його: Встав—і, ввічливо вклонившись, сказав:

— Вельми вдячний вам, шановна Галино Йвановно, за картку, але...

Вона заблібла, очі її жалібно дивилися на мене.

...— Але... не поталанило нам з нею: вона тепер дуже, дуже нова!—закінчив я, усміхаючись.

В м. Семенівці з 4 по 6 септембра буде сільсько-господарська виставка. На цю виставку д. Б. з Хоролу думає повезти старовинні килими, рушники, плахти, пояси, вишивки то що. І от д. Б. забажалося надрукувати плакатика, щоб вивісити коло вітрини. Написав плакатика так: «старовинні речі: килими, рушники, плахти, пояси, вишивки і сорочки, зібрані в Хоролі і його околиці». Поніс до п. справник просить дозволу надрукувати, але він не дозволив і сказав, що не розуміє, що там написано; коли ж д. Б. переписав і замість «речі» написав «вещи», а замість «и» написав «ы» п. справник друкувати дозволив.

◀ *М. І. Філіпський.* 19 августа трагічно закінчилося життя одного з видатніших громадських діячів в Кам'янці—Модеста Івановича Філіпського. (Родився М. І. 1856 р.). Літературно вихований і широкоосвічений разом з тим був він дуже добрим промовцем і досить часто виступав з публичними лекціями та рефератами, як російською, так і українською мовою. Скінчивши року 1877 гімназію учительствовав на селі, а потім в Кам'янці.

В кам'янецьким українським життю брав він діяльну участь і мало яка серйозна справа обходила без нього. Найбільше ж праці поклав коло „Просвіти“. За час її існування прочитав він в ній більше 20 лекцій та рефератів переважно про Шевченка та про значіння рідної мови в школі та в культурнім житті. Проста, чиста мова, ясність думки, строга логичність висновків та надзвичайна ширість робили велике вражіння на слухачів, і як лектор, тишився він особливою пошаною в різних колах громадянства. Один з його рефератів, читаний ним на ювілейних Шевченкових святах в пушкінським домі, видруковала вид. „Дністер“ під назвою „Шевченкове свято“. Між иншим, де які визначні польські діячі в Кам'янці, випросили у М. І. той реферат, переклали його на польську мову і обіщали подати його до польських журналів, але тільки з їх заходів нічого не вийшло.

Імя М. І. одно з найпопулярніших серед поступових кол громадянства м. Кам'яця та учителів Поділля.

В останні часи українці і інші поступовці просили М. І. виставити свою кандидатуру до Держ. Думи. З початку він був згодився, але за кілька днів до смерті зрікся мотивуючи нездоров'ям та иншими незалежними від нього причинами.

На похорони його зійшлося сила народу, на труну накладено більше 20 вінків. Між ними від „Просвіти“ з написом „Щирому синові, славному громадянину рідної землі,—Подільська Просвіта“. Біля „Просвіти“ похоронна процесія спинилась. Відправлено було коротку літню. Трагічна смерть М. І. тяжка втрата для кам'янецького громадянства взагалі, а для українського—особливо.

Земля йому пером!

3 Галичини.

◀ 31 вересня н. ст. у Відні почав виходити «Oesterreichische Morgenpost» часопись, який у вступній своїй статті висловлює національно-федералістичний принцип і на підставі нього вимагає перебування Австрії. Такий програм сього часопису.

Австрія, каже часопись, є державою виключного характеру, вона не є державою народною, а державою народів. Існуючий нині політичний дуалізм віддає в руки німців та сильніших слав'янських народів італійців та менші слав'янські народи, а в угорській половині в руки угрів-слав'ян.

Таке національножерство не може зробити з Австрії сильної держави, не може погодити всіх тих народностей, які в склад її входять. Тільки національно-автономія всіх окремих національностей, повна національна їх автономія і федерація в державу Австрійську можуть надати нову могутню силу державі.

Добре відомо, що чия сила, того й право, що ідея нової Австрії є тільки ідея, але з ростом ідеї ґрунтуються коло неї і сили і ми охоче вітаємо її, бо вона може послужити визволенню австрійських українців від польського ярма, в якому вони перебувають.

◀ *Мужеський семінар у Львові.* З початком шк. року 1912/13 отвориться І курс прив. учительської мужеської української семінарії у Львові (при ул. Міцькевича ч. 21). Вступні іспити відбудуться дня 9—11 вересня від год. 8-ої рано. До прийнята на перший курс вимагається скінченого з початком року шкільного 15-ого року життя, фізичного уздібнення, бездоганного морального поведення і відповідного наукового підготовлення.

◀ *Гадей Соловій.* Доктор прав, адвокат у Львові, синдик Галицької гр. кат. Митрополії і Галицького Банку краєвого, член Видавничої Спілки *Діло* і багатьох українських інституцій номер нині рано у Львові, вернувшись з позакраєвої санаторії, де лічився з важкої недуги. Подаємо за „Ділом“ його короткій життєпис.

Покійний уродився в Поториці, сокальського повіта, в р. 1857, де його батько був повновласником Ординації гр. Дзедушицьких. Школи гімназійальні покінчив у Львові, тут також розпочав студіювати науки правничі, котрі докінчив у віденським університеті, де й узискав докторат прав. Спершу посвятився службі державній, вступаючи до Гал. Прокураторії Скарбу у Львові. По двох літах перенісся до адвокатури і в 1888 р. отворив адвокатську канцелярію у Львові. Був членом Виділу адвокатської палати. Ізза визначних засібностей станув незабаром одним з перших адвокатів у Галичині; в 1901 р. покликано його на становище І синдика Банку краєвого. На сім становищі нераз приходилося йому заступати економічні інтереси нашої суспільности; з сеї причини зазнавав нераз діймаючих прикостей з польської сторони. Від 7 літ провадив справи Митрополії Галицької і нераз навіть з пожертвованем здоров'я заступав інтереси церкви та духовенства. В признано заслуг заіменував його Екцеленція митрополит синдиком Митрополії, совітником консисторії, наділяючи його грамотою з печатю галицьких митрополитів. Покійний—при своїх безперечно ширих українських національних почуваннях стояв з далека від активної політики. Мабуть ні одна українська добродійна ціль не осталась без його щедрої допомоги, одначе рівночасно жадав покійний в своїй скромности, щоб імени його не публіковано. Був членом добродієм майже всіх українських товариств і слав що року поважні суми на наші просвітні та добродійні цілі. З'особна займався особливо долею бідної української молодіжи і посилав що місяця на руки проф. Дністрянського 300 К на удержане своїх стипендістів у Відні.

Стоячи осторонь від політики, брав проте живу участь в наших товариствах фінансових і економічних, був одним з членів основателів і членом комітету езекутивного „Земельного Банку Гіпотечного“, членом Виділу „Сільського Господаря“, членом „Просвіти“, добродієм „Рідної Школи“, членом кураторії „Національного Музея“ і меценатом української штуки.

Покійний перший в краю подав плян парцеляції більшої посілости між селян як Русинів так і Поляків і розпочав діло парцеляції у нас спільно з о. Войнаровським будучи в початках Банку парцеляційного синдиком тогож.

◀ *Український Національний Музей у Львові* (ул. Мохнацького ч. 42) мав за липень і серпень 139 н-рів приросту (загально 13.295. Особливої уваги заслугоють: портрет Костюшка в літнім залізі (оваль 12—14 см) від п. Авдиківського з Угринова серед; деревляний різаний в дереві монахом Йоасафом ручний хрест 1698 р., царські врата поч. XVII. віку і хатний образ на полотні (81×70 см) від о. сов. Богачевського з Петранки; іконостас—на двох досках 12 апостолів поч. XVII. в. набуто з Милика; 33 гуцульські предмети—переважно вироби Василя Шкрибляка перед 1890 р, великанський килим—„віжник“ гуцульської роботи оригінальної злуки красок (294×386 см.) і 96 видів і типів Гуцульщини виконаних фотографом І. Дуткевичем в Коломиї перед 1890 р. (18×24 см.), передачі в дарі п. Стефаном Танчаковським п. к. нотарем з Золотого Потока; від Екцеленції Митрополита одержав Музей ікону Николи Чудотворця вел.-рус. письма поч. XVII. в. Страсти Христові на полотні 1799 р. (339×54 см.), образ Сierysk-ого Ісус Христос знятий з хреста (94×143 см.) і Malozewsk-ого Pietá (95×134 см.), два родинні портрети пол. XVIII. в. Аня з Трембінських і Семєна Шептицьких каштелянів Черемиських; о. В. Петрівського з Чикаго емальовий знак братства св. Юрія і шкіряну печатку Вашингтонського Університета з девізом „Deus est nobis fiducis“; п. В. Липинського з Кракова—Zdziejów Ukrainy і S. M. Krzyczewski, від о. К. Селецького з Жужеля дві пари дальматиків на виміну, п. О. Волосяньського матуриста кілька грошей, о. В. Герасимовича з Терпелівки нагрудний місячний хрестик, два старинні перстені, срібний годинник виробу Breguet і дві книжки від панни Гецівної з Надієва 8 полотенець з 57 зобразами вишивок, нашитих її ученицями: о. Бучка

з Ладанець Псалтир Угнівську 1699 р., о. Моравського з Орового фелон з гафтованими квітчастими аплікаціями, о. д-р С. Юрика з Золочева три фелони старинні, один з прекрасними гафтованими фігурами Спас, Богородиці і Апостолів поч. XVII. в. і один срібнолитий слуцький пояс двобокий 314 см. довгий; від п. д-ра Сушка десять срібних таларів і 1 сріб. рубель 2-ої пол. XVIII. в., від о. сов. Н. Білецького з Пацикова 2 образи к. XVII. в., один з портретом шляхтича Гошовського, 2 пари царських врат тонкої барокової роботи к. XVII. в. з двуглавим вірлом на верху (частий мотив в сербських різьбах), дерев'яний точений свічник і іконостасний хрест з різьбленим обрамленням. Обізд 24-ох церковний дав 17 рукописів XVI—XVII. в., 8 риз церковних гафтованих і вишиваних XVI почат. XVII в., 5 ікон XVI—XVII. в., 4 хрести XVII. в. і кілька побутових предметів, та до набуття згоджено більше 150 цінних предметів по історії нашої іконописі і різьби. З робіт в Музею належить згадати: три найбільші салі партеру вже укладені—в них розвішені ікони XV—XVII в. після віків і напрямів; в четвертій залі розвішано портрети, князі, шляхотські і міщанські пояси та розставлено частини збруї, рингафи, козацькі і королівські грамоти. На черзі знаходяться роботи в салі з іконами і образами XVIII. в., над салею нового малярства та в етнографічним відділі.—В останнім відділі вся робота здержується ізза недовності наших майстрів, які очевидно всяке слово говорять на вітер. Один з них, що впрочім належить до найвидніших представників руського міщанства у Львові П..., від лютого сего року робить шафу після плану архит. Лупшинського і ніяк не гадає зачати її. Серед таких умовин—ясно, що відкрите Музею для публичного ужитку переходить в залежність від людей, з якими властиво не належало ніколи вязатись.

◀ *Міжнародний конгрес есперантистів.* 11 августа н. с. розпочався в Кракові міжнародний конгрес есперантистів раутом в залах старого театру. На честь гостей, котрих приїхало коло 2.000 місто прибрано польськими і есперантськими прапорами. Так само прибрано всі трамваї. Спеціально для учасників конгресу улажено есперантську пошту, а де-які комісари поліції, кондуктори та трамвайна, реставраційна та котелева прислуга говорять по есперантському. На конгрес приїхав також творець есперантської мови д-р Заменгоф з Варшави.

Конгрес одкрив промовою д-р Миколайський, голова конгресу, од імени міста привітав учасників конгресу д-р Шарський та делегат Федорович. Промовляли ще проф. Буйвід, творець есперанта д-р Заменгоф та ще кілька душ.

Велике вражіння зробила промова капітана австрійської кавалерії представника міністерства війни, підполковника Гостомського та делегата товариства румунських есперантистів. Румунський делегат передав по своїй промові д-рові Заменгофові портрет творця есперанта з власноручним підписом румунської королеви Кармен Сільви. По черзі промовляли делегати таких народів: австрійських німців, чехів, мадярів, українців, хорватів, італійців, румунів, сербів, болгарів, німців, данців, шведів, норвежців, французів, росіян, англійців, ірландців, шкотів, кастильців, японців, індів і поляків.

Од імени українців промовляв п. Якимчук з Кракова. З українців беруть участь у цім конгресі п.п. Апатоль Кох з Варшави, Волод. Козло з Стрия, Лесь Денисюк з Нового Села, С. Крутий з Чернівців, о. Іларій Ількович з угорської Русі, І. Вань з Львова і Казимира Боринівна з Щавного. П. Орест Кузьма з Коломиї приїхав в чудовій гудульській одежі, котра звернула на себе загальну увагу учасників конгресу.

У вівторок оглянули учасники конгресу солані копальні у Величці, а потім відбувся великий есперантський бал, в котрім взяв участь українець п. Орест Кузьма в своїй гудульській одежі.

◀ *Ukrainische Rundschau.* Вийшло з друку й одержано у Києві ч. 6/7 помісячника „U. R.“. Зміст: Парламент шовіністів. М. Данька.—Шевченко, політичний поет і артист. Олександра Поповича.—Шкільне питання на Україні.—Наполеон I і Україна. С. Подольщина.—Французська книжка про Україну. Д-ра Володимира Кушніра.—Сівачі анархії.—Маніфестації з України за український університет.—Огляд.

◀ *Неділя, ч. 31--32.* Зміст: Нестор: З невисланих листів.—Натала Романович: На волю!—І. М. М. Горький про національну задачу літератури.—Кнут Гамсун: В преріях.—Д. Казармів: Шеллі.—О. М.: Калючі.—М. К.: Через фірманку оженився.—П. Шеллі: Османдіяс.—М. Баран: Принада моря.—П. Шеллі: З „Царівни Фей“.—А. Чехов: Оратор.—Василь Сімович: З литовських

дайн.—В. Бабяк: Вплив температури й раси на геніяльність та на божевілля.—П. Лідин: Іде мій скон.—Е. Фейненс: Слуга пастора—Записки.

◀ „*Л.-Н. Вістник*“. Вийшла подвійна книжка за июль—август „Літературно-Наукового Вістника“. Зміст: Михайло Грушевський. На українські теми: Відлучення Холмщини. С. Коблявська: Через кладку, повість (далі). Генрі Л'єнґфедо: Пісня про Гайавату (поема), переклав О. Олесь (далі). Дніпрова Чайка: На солоному Волі. Дорошенко: Євг. Гребінка (з нагоди 100-літніх роковин народження). М. ешпан: Болеслав Прус (некролог). Л. Будай: В. Осінніх обіймах. Ното: Театральне мистецтво і український театр (далі). М. Гордієнко: Україна в державному бюджеті Росії. М. Гехтер: Український читач про українську часопись (анкета газети „Засів“. Кінець). Вас. Яновський: Спогади українця-волонтьора про повстання в Герцоговині 1875—76. рр. (кінець). В. Садовський: Російська колонізація на Далекому Сході (кінець). С. Черкасенко: З українського життя. А. Черкин: Ірландський гомруль. Бібліографія. Нові книжки. Від редакції. Зміст IX книжки „Л.-Н. Вістника“. Оголошення.

◀ „*Дніпрові хвилі*“. Вийшло ч. 13—14. „Дніпрових Хвиль“. Зміст: Учительські курси і україноство. Поезії—Т. Романченка. Видадки націоналістів про українців—Ів. Нечуя-Левицького. Пам'ятки запорожців, що першими прибули на Кубань—В. С.—ній. Українська гімназія—Є. Малого. З українського життя.

◀ *Письмо з „Просвіти“.* Вийшло 7 число часопису „Письмо з „Просвіти“. Зміст: „Рідна пікола“ до української суєнільності.—М. С. Перед початком шкільного року.—М. Возняк: III. Зморожена веснівка української просвітньої організації.—IV. По дорозі до національної свідомости та відродження.—Вол. Пежанський: Не забуваймо про наші міста.—В. К.: З просвітньої організації угорської Русі.—З життя філії і читалень „Просвіти“.—Ченга Иван: Сучасна народня освіта в Німеччині.—Календар праці в відділах чеської Матиці шкільної. Микола Курдуба: Як оживити народні читальні? Оголошення.

◀ *Сокільський і січовий збви.* Дня 1 вересня с. р. нового стилю відбувся перший повітовий збви Січви в Старім Самборі. Немає ще року, як розпочався рух січовий в нашім повіті, а вже обхопив 18 громад. Нарід дуже полюбив Січи і громадно горнеся до них. Деякі з них навіть дуже численні, пр. Січ в Стрільбичах числять понад 300 членів.

З причини, що всіх Січви не можна було до вправ підготувати достаточо, на сьогоднішнім збви взяли участь, тільки отці Січи: із Старого Самбора, Посади старосамбірської, Стрільбич, Білича, Страшевич, Кобла, Коблявської Волі, Бусовиць, Лужка, Стрільок, Лаврова, Лінини малої і Мшанця. В поході брала участь також Січ з Торганович пов. самбірського, а пізніше прибула ще Січ з Лінини повіту турчанського. Обі ті Січи хоч з під иншого стягу були дуже дорогими гістьми Січви старосамбірських, а пп. кошові Підгелі і Гринько дали тим доказ, що любов народа у них далеко більша, ніж вузька партійність.

Місцем збірним була Посада старосамбірська. Тут побіч Січовиків зібралася кількатисячна товпа народа головно із сусідніх сіл і всі разом уформованим походом за двома прапорами при співі пісень січових перейшли містом до мійського парку, де почався зараз фестин. Самих Січовиків і Січовичок в лентях було 820. Дуже гарно виглядали Січовики із Старого Самбора в строях козацьких, а так само Січовики із Мшанця в місцевім однострою (в довгих, суконних лейбиках без рукавів) і шапках козацьких. З Січовичок найгарніше виглядали Січовички із Стрільбич. Вей убрані в одностроях народних числом 48, з увітчатими головами ішли рівним кроком немов широка тасьма пестрих цвітів колісана вітром сунулася вперед.

Вправи руханкові випали так рівно і удачно, що просто викликали подив у тичяних видців, які окружили площу вправ. А вже найбільшу похвалу здобули Січовички із Стрільбич так, що на загальне жадане публіки мусіли навіть повтаряти свої вправи. Січовики із Старого Самбора робили вправи палицями осібно і з усіх виявлялися майстерно.

Так перше Січове свято в Старосамбірщині удалося знаменито. Все те заслуга молодого студента п. Ярослава Яворського, що з помічю других товаришів і щирих до праці людей в несповна в однім році зумів допровадити до так гарних успіхів. Не ухиляючи вишим Січам повіту, мусімо висказати повну похвалу Січи в Мшанці, що завдаки праці п. П. Зубрицького виказує велику кариєсть і на кожний зазив точно являється в цілости, хотя до Старого Самбора має найдалше.

На закінчене додаємо, що повітовий комітет Січовий поставив вже і о музику січову на дугих інструментах. Науку обрав п. Білобром, секретар магістрату і на фестині відіграла вже наша капела пісню «Боже великий єдиний, Рус-Україну спаси».

◀ В Магоной Ситі, Магоной Плейн, Шенандоа, Мт. Кармел, Шамокін, і в кількох других місцевостях з'явився опуканець, який казав, що він є Мирослав Січинський і колектував від людей гроші. Легковірні а добродушні люде давали йому по долару, два, п'ять і до десяти, так що він збирав менше більше до 150 до 200 доларів на кождім плейзі. До попів пі розумніших людей не хотів заходити, бо казав боявся, аби его не зрадили та не видали Полякам. Оповідав, що він в крайній нужді і таке інше. Чоловік се середного росту, сукорлявий, темної пері лица, невеликого образования, можливо що навіть не Українець а Поляк. Про се судимо з его письма, яке він післав одному шенандорському чоловікови з Філадельфії, дякуючи ему за колекту і таке інше, в якім були такі слова як «Високоповажаний Пане» і т. е. Дуже можливе, що той опуканець колектував гроші також і по других місцевостях, але що всюди наказував людем, аби держали справу в тайні—Тож і ніхто досе не розголошував про него.

◀ *Зі статистики міста Львова.* Після урядових обчислень в місяці червни заключено—203 подруж, а то 104 римо-кат., 24 гр.-кат., 2-еванг., 79 мойс., уродилося в тім місяці 683 дітей, а то 192 римо-кат., 78 гр.-кат., 12 еванг. і 111 мойс.; умерло 377 осіб, а то 215 римо-кат., 91 гр.-кат., 6 еванг., 63 мойс. і 2 інших віроісп. Коли наведені тут числа свідчать, що процентове число Русинів куди більше у Львові, як се вишакховано в останній переписі населена то виказ зміни віроісповідань за місяць червень виказує, що польське духовенство поступає далше. Ось так то в місяці червни перейшло на латинство 20 осіб, а між ними 16 Русинів і то у віці від 20 до 40 р. жити.

◀ *На засіданні Народного Комітету.* В минулу суботу переведено основну дискусію над тим, чи зайнятися за національним катастрофом чи за виборчою геометрією при новій соймовій виборчій ординації. Голоси були поділені. Однак при кінці рішено більшістю голосів зайнятися за національним катастрофом і поручити Українському клубови зайнятися теж в тім напрямі.

◀ *Українство і москвофільство.* Нічого здорового в дійсности не представляють ті москвофільські „організаційні проби“, про які ніше бомбастичні статі москвофільська преса та які служать приводом до алярмів для польської преси. Се факт, що ніякої дезерції з українського національного табору під москвофільський прапор нема, а є тільки „організаційні проби“ москвофільських недобитків. І коли супроти десятків і соток москвофільських—в великій часті „пальомкінських“—організацій поставити тисячі наших читальнь „Просвіти“, „Соколів“ і „Січій“, господарських і фінансових інституцій, з їх могутими центрами, то те порівняне як небо від землі далеке від того, щоб можна говорити про зріст москвофільства коштом українства.

При тім одного не можна лишити без уваги: тихої протекції польських властей, якими тішиться той „зріст“ москвофільства. Вистане пригадати, що виробляв гр. Потоцький з українськими „Січами“, і як відносяться його наслідки до москвофільських „пожарныхъ дружинъ“—щоби ту тиху протекцію наглядно побачити

Так представляється дійсність. Є багато крику, багато глум бугових ефектів, багато рублів котиться по кишенях, але нема ні сліду справдішній експансії москвофільства. І коли можна ще говорити про небезпеку москвофільства, то треба все мати на увазі, що не безпека лежить не так в імпортованій і рублями штучно піддержуваній „ідеї“, скільки в тій явній і потайній акції польського загалу коло законсервованя москвофільства, яке без сеї помочи вже давно була-би у нашій країні завмерло. Очевидно, наш загал повинен слідити роботу москвофільців серед нашого народу і протиділати їй,—і се робиться,—але до алярмів про „зріст москвофільства“ ані абсолютний ані навіть релятивний коштом українства нема ніякої причини,—тільки польська політична рація, яка вважає москвофільство топоріщем до польської сокири, призначеної до зрубання українського дуба, консервує і реклямує москвофільських недобитків.

◀ *Маршалок гр. А. Голуховський про скликане сойму.* Нинішній *Przeгляд* *poniedziałkowy* присить інтервю, свого співробітника з краєвим маршалком гр. Голуховським про виборчу реформу і про скликане галицького сойму.

— Як звісно, почав маршалок, президи клубів рішили уповажити намісника до дальшого веденя перерваних в лютім с. р. переговорів. Пори, в якій сі переговори мають бути скінчені, не є начено. В кождім случаю треба сподіватися, що ситуація виясниться

перед кінцем вересня, з уваги на те, що в тім часі найшзнішше повинен сойм почати позитивну працю з уваги на те, що коло 20 жовтня збереться парламент.

— Чи ексцеленція сподіється, спитав репортер, що теперішні переговори доведуть до якого успіху?

— Маю надію, сказав маршалок, що прийде до порозуміння між польськими сторонництвима та з репрезентантами українського народа; маю надію, що сойм пічне невагом позитивну працю, так дуже потрібну з огляду на нагячу konieczність полагодження бюджету...

— А коли би переговори остаточно розбилися?

— Тоді оставала би альтернатива: Скликати сойм мими того, що буде українська обструкція або розв'язати сойм. Перша евентуальність зовсім не представляється в рожевім світлі. Тяжко було би зломити українську обструкцію в справі реформи, і з технічних і з принципіальних зглядів. Є вправді „*lex Urbanuski*“ яко спосіб проти унеможливленя нарад сойму, але сього закона не можна би в данім случаю відповідно примінити „задля браку відповідної езекутиви і відповідних виконуючих органів. Проти такого способу полагодження виборчої реформи запротестувало би теж не одно з польських сторонництв. Вирочія такої важної справи, яка обходить оба народи, що замешкають край, не можна залагодити проти волі одного народа без його згоди. На Угорщині не боролися два народи, лише два сторонництва того самого народа... А розв'язане сойму було би поважною катастрофою для краю. Пршу пригадати собі відносини в Чехії. В Глличині було би ще значно гірше. Край без бюджету був би наражений на великі шкоди. В Чехії багаті міста давали на перед з власних фондів поважні суми на потреби краю в надії, що край зверне ім видані квоти. Але, на жаль, галицькі міста на се не могли би здобутися. Відносини уложилися би критично. І власне та сума перспектива утверджує мене в надії, що справа буде остаточно згідно і корисно полагождена.

Вкінці заявив ще маршалок, що дня 17. с. м. прийде до Галичині міністер Білінський і також візьме участь в польсько-українських переговорах в справі соймової виборчої реформи.

◀ *Інтервю з пос. д-ром Е. Олесницьким.* Один зі співробітників *Przeгляд* у *poniedziałkowy* ого мав розмову з пос. д-ром Евгеном Олесницьким в справі соймової виборчої реформи,

Пос. Олесницький говорив так:

„Від звісного *minimum* наших домагань в справі виборчої реформи не відступимо під жадним услівем. Слушности наших домагань що до одномандатової системи, а включеня плюральной і пропорціональної та петрефікації не потребує мотивувати, бо слушність сих домагань признали вже і деякі польські сторонництва.

Домаганне 30 прц. мандатів вважаємо теж слушним й умотивованим, так з огляду на статистику населеня краю, як і огляду на участь українського народа в оплачуванях податках. Маючи в руках незбиті докази, що наш нарід платить платить загальних податків не 18.3 прц., але 33 прц., допустилися би ми просто народного злочину, як би зійшли низше 30 прц. участі в репрезентації краю. Отже помиляються ті, що думають, що ми відступимо від нашого мінімального домаганя.

Минулого тижня на засіданні Народного Комітету виявилася повна згода в тім напрямі, а так само згідні в тім оба клуби—соймовий і парламентарний, заступники обох українських партій, народньо-демократичної і радикальної.

Доля соймової виборчої реформи залежить виключно від доброї волі польських сторонництв.

Коли би польські сторонництва не узгляднили українських домагань, то на думку посла д-ра Олесницького наступить розв'язане сойму. Іншого способу виходу нема. Як новий сойм буде скликаний на основі старої ординації, то українська обструкція вибухне наново. Рада *Slow-a polskiego*, щоби українську обструкцію зломити силою, показалася би неfortunною—кінчив пос. Олесницький—і протягнула би за собою необчислимі наслідки. Змушені до роздучливої оборони інтересів народа, ми не вагувалися би ні хвилини насильством. На все ми готові і погроз не боїмося. Але віримо в політичний змієс інших польських сторонництв, котрі певно раду *low-a Spolskiego* вважають звичайною демагогічною фарсою...

3 Буновини.

◀ *Брак адвокатів українців.* В повітовім місті Вижиці, де перед двома роками повстала державна українська гімназія, нема адвоката українця і через те нема кому виготовлювати заяв до місцевого суду для сторін в українській мові і взагалі помагати українському населенню користати з прав рідної мови в судах.

◀ *Приватна українська жіноча учительська семінарія товариства „Українська школа“ в Чернівцях* існує вже четвертий рік, має 4 класи. Шкільний рік 1912-13 починається дня 1 вересня нового стилю.

◀ *Румунські претенсії на монополію в православній церкві на Буковині.* Румуни домагаються, щоб вільні місця в консисторії по совітнику Семаці і вікарію Калінескулі були обсаджені румунами. Православну церкву на Буковині вважають вони „Румунською“ церквою і ширять в часописах клич: „Геть чужинців з церкви Стефано Вода“.

◀ *Приватна українська реальна гімназія* основана в Вашківцях. Вступні іспити до I класу відбудуться в перших числах вересня ц. р.

◀ *Москвофіли й тут рухаються.* Користаючи з млявості української організації буковинські москвофіли розпочали в сім році сильну агітаційну і організаційну роботу в цілм краю. Провалившись соромно при виборах до сейму, вхопилися до роботи від споду від добування громадських рад по селах і містечках. В вересні мають відбутися вибори до ради громадської в Сереті. Серетські москвофіли відбули в цій справі чисельне віче в міській залі, вибрали виборчий комітет та депутацію з 10 членів, котра поїде до Чернівців до президента краю з жалобою, що з виборчих списків нібито вичеркнуто до 400 москвофільських виборців.

◀ *„Союз поляків на Буковині“.* Нечуваний зріст польського елемента на Буковині, як це виказав останній народній перепис, причину якого треба шукати в систематичности польської суспільної роботи і зручній політиці, яку вони ведуть, та в національній пасивности і культурній слабости українського населення—потягає за собою зріст всяких нових польських урядників в краю. Недавно основано тут товариство „Союз поляків на Буковині“, яке буде буковинським одділом „Ради народовой в Галичині, що є верховною національно-політичною організацією австрійських поляків.

◀ *Власний дім* купило товариство гімнастичне „Січ“ на Передмісттю Чернівців за суму 5600 к. Посол Василько пожертвував на цю діл 250 кор. і один член товариства 200 к. На покриття затищеного довгу збираються дальші жертви.

◀ *Перша ластівка організованої просвітної роботи серед угорських українців.* Угорська „Неділя“ подає звістку, що в с. Свидниці заходами місцевого учителя Половки засновано першу по статутах читальню українську. Читальня ставить крім просвітних—економічні цілі. Коли маєток читальні зросте до суми 200 корон, при читальні має бути заснований господарський кружок.

◀ *Памятка народної словесности.* В Будапешті вийшла з друку заходом і старанням Михайла Вробеля велика книжка, в 20 аркушів друку, н. з. „Угро-руські народні співанки“.

Новинки.

◀ *Побіда українців при виборах.* При доповнюючих виборах на члена Ради повітової в Бібрці вибрано п. И. Павлінського, управителя школи в Грусятчах 128 голосами проти 13 голосів, котрі одержав москвофіл Федорощин.

◀ *Двайтять девять шпівнів* сидить тепер у в'язниці карного суду у Львові. Коли до сього дочислимо сих які сидять в арешті краківським, перемиським, тарнівським, черновецьким, тернопільським і станіславським, то будемо мати легіон шпівнів, яких Росія послідними часами вислала до Галичини.

◀ *Из статистики міста Львова.* Статистика населення міста Львова в місяці червні виглядала так: Згальне число населення 213580, нових супружеств заключено 09, вродилося дітей 713; 386 рим. кат., 202 гр. кат., 113 жидів і 12 протестантів. Вмерло 377, в тім 191 жінок. За місяць червень зужив Львів 33118900 гектолітрів води. Міська електрична залізниця перевезла 2915504 осіб за 318262 корон. За цей місяць сконсумовано 1000 штук худоби, 1316 ялівок, 4709 телят, 4771 свиний і 52 коні, опріч провінціального мяса, котрого доставлено 129515 kg. В місяці

червні прііхало до Львова 6155 осіб, в сім числі 4960 з Галичини, решта з заграниці. Нових камениць побудовано 11, відновлено 8, видано 43 концесій на будову нових домів і 21 на адаптації старих.

◀ *Засуд тїіона.* Перед звичайним карним трибуналом відбулася вчера розправа проти Аксентія Луценка з Кііва, обжалованого о се, що в грудні 1911 і січні 1912 р. у Львові й Бродях займався шпівнажем та підшивався під чужі імена. Його арештовано в Бродях. При ревизії найдено 14 дуже добрих перекроїв фортів, про походження яких Луценко дає неясні пояснення. Обтяжуючим матеріалом крім сього є для Луценка листи писані до нього від якогось Филипа з Кііва. Луценко каже, що прііхав до Галичини шукати заняття, бо після фаху він є фризером; коли ж не найшов заняття вертав до Кііва через Броди, де його арештовано. Тому, що не мав паспорту хотів перекрастися через російську границю, і сим пояснює свій неспокій, яким сиринчив підозрінне у властителя готелю, який і казав його арештувати. Стверджено також, що обжалований фалшиво мельдувався у Львові. Луценка засуджено на один рік в'язниці. Він через оборонця Вайса вніс зажаленне неважности.

◀ *Агрономи-українці* з висшими рішничими студіями можуть одержати за кордоном дуже добрі державні посади. Пріймає зголошення і уділяє пояснення Краєве тов. господ. „Сільський Господар“ у Львові ул. Зіморовича ч. 20 I, пов.

Редактор М. Біленький. Видавець М. Міхновський.

ОГОЛОШЕННЯ.

Потрібує негайно праці прижага інтелігентна українка. Шие по журн. усяке жін. убрання, а також укр. КЕРСЕТКИ. Навчає крою і шиття. Для одилення майстерні негайно потрібна спільниця з невеличк. капитал. для найму помешк. під майст. Листовно: Харьків, Москалівська № 31, кв. 11, А. І. Ліверовій.

БУДІВНИЧО-ТЕХНІЧНИЙ ЗАКЛАД

МОРОХОВЕЦ

існує з р. 1876
в Харькові ул. Чернишевського ч. 40

будує ПЕЧІ до всякого
призначення:

до обігрівання хат, кремації та
фабрикації цегли, вапна, скла і инш.

центральні **ОБІГРІВАННЯ** сучасн. типу:
водяне, парове, духове.

